

Duurzame armoedevermindering in Suriname via bedrijfsleven

Achtergrond paper* voor lezing en discussie voor
Suriname Business Centre
Aula Universiteit, Paramaribo, dinsdag 30 juni 2007
Door dr. Marein van Schaaijk**

Workshop voor Suriname Business Forum in Aula Anton de Kom Universiteit op 30 juni

*) Dit paper is gebaseerd op eerder werk op:

- Deel I op een paper bij lezing over armoedereductie in Afrika (zie op www.micromacroconsultants.com onder Afrikadag2009) en
- De bijlagen bij deel II over Suriname zijn ontleend aan twee notities op homepage SPS (www.planbureau.net) over a) groeiscenario, en b) hoe MDG1 te realiseren.

**) Marein van Schaaijk, Schijndel, 1947, studeerde economie in Tilburg, doctoraal cum laude 1972, werkte van 1973-1976 in Suriname bij ABS aan opzetten Nationale Rekeningen en opleiden statistici, werke van 1976 tot 1994 in diverse wetenschappelijke en management functies bij Centraal Planbureau in Nederland, richtte in 1994 Micromacro Consultants op dat inmiddels macro modellen heeft gebouwd voor o.a. Curacao, Polen, Kenya, Indonesia, Ethiopia, Aruba, Namibia, Zambia, Macedonia, Ukraine, promoveerde in 1991 op ‘‘Een macro model van een micro economie’’ en geeft sindsdien gemiddeld twee keer per jaar in Suriname als voorzitter Stuseco pro Deo trainingen aan economen van Planbureau, Centrale Bank etc. . Zie ook op www.stuseco.org

Samenvatting

Dit paper bestaat uit drie onderdelen.

Het eerste deel (tot bladzijde 19) betreft een overzicht van de internationale discussie over de effectiviteit van de ontwikkelingshulp. De ontwikkelingshulp blijkt niet tot een duurzame vergroting van het reële inkomen per hoofd in Afrika te leiden. Voor Suriname was dat al een kwart eeuw geleden geconstateerd. Dat wil niet zeggen dat de hulp nutteloos is, want die kan bijdragen tot een tijdelijke verlichting van de armoede, want de hulp draagt bij aan beter onderwijs, gezondheidszorg etc. Althans zolang de hulp voort duurt.

Uit oogpunt van liefdadigheid blijft de hulp dus nuttig, maar voor structurele daling van de armoede is iets anders nodig.

In dit paper wordt gezien hoe met behulp van sociaal-economische wetenschap en statistiek beter in kaart kan worden gebracht hoe de economie werkt. En vervolgens in welke richting de oplossing kan worden gezocht. Dan komen we uit bij de bijdrage van de bedrijven en de cruciale rol van de kostprijzen, en daarin het belang van groei van de productiviteit.

In het tweede deel (bladzijde 20 t/m 23) passen we de conclusies toe op Suriname. Het komt er op neer dat wordt berekend welke kostprijsverlaging (ten opzichte van de verkoopprijs) nodig is om de tien belangrijkste export producten rendabel te krijgen en nieuwe producten of diensten te kunnen starten. Dat vereist belasting verlaging en verhoging van de productiviteit. In het eerste deel is al aangegeven hoe overheid, binnenlandse private sector, werknemers en consumenten daaraan bij kunnen dragen.

Het derde deel (banaf bladzijde 24) bestaat uit bijlagen met nadere informatie voor wie er dieper in wil duiken.

Stuseco

Stichting ter bevordering van de studie van de Surinaamse economie

opgericht 16-12-1977, Stichtingenregister nr 41149657, bank rek nr. 515601527

C.Jolstraat 50 ~ 2584 ET Den Haag ~ Tel +31 (0)70 3523832 ~ Fax 3549589

E-mail: macroabc@wanadoo.nl ~Homepage www.stuseco.org

Inhoudsopgave

Samenvatting	2
 DEEL I HOE EFFECT BELEID OP DUURZAME ARMOEDEVERMINDERING TE KWANTIFICEREN?	 4
1. Achtergrond: de effectiviteitsdiscussie	4
2. Wat nu? Naar framework voor de analyse.	8
3. Samenvatting en conclusies van deel I	13
 DEEL II GROEI EN ARMOEDEREDUCTIE IN SURINAME	 20
 BIJLAGE 1 BIJ DEEL 2, EEN GROEISCENARIO TBV DE SURINAAMSE ECONOMIE	 24
 BIJLAGE 2 BIJ DEEL 2, SURINAME: HOE ARMOEDE IN 2015 TE HALVEREN?	 36
Enkele van de Bijlagen bij deel I	47
4b. Achtergrond Macroabc model.	47
4.d. Grenzen aan voorspelkracht	49
4g. In hoeverre zijn de effecten van private sector ontwikkeling beleid op het uiteindelijke doel te meten?	50
4h. Beperkingen:	53

Deel I Hoe effect beleid op duurzame armoedevermindering te kwantificeren?

Ervaringen en methodes van Stuseco en Micromacro Consultants,
Inkorting en bewerking van een Achtergrond paper voor discussie meeting op
Afrika dag van EVS in Haagse Hogeschool 26 april 2009

1. Achtergrond: de effectiviteitsdiscussie

De stappen in de internationale discussie over de relatie tussen armoede en economie kan worden samengevat op basis van de volgende boeken die achtereenvolgens verschenen:

1. Jeffrey Sachs: *The End of Poverty*, 2005, Nld. vertaling *Het einde van de armoede*, 2005
2. William Easterly: *The White man's burden*, 2006, Nld. vertaling, 2007
3. Paul Collier: *The Bottom billion*, Oxford 2008
4. Dambisa Moyo: *Dead Aid*, 2009

Verder zijn we geïnspireerd door:

- Peter de Haan: *Development in hindsight*, Amsterdam 2006
- Koninklijke Vereniging voor de Staatshuishoudkunde: *Nieuwe vormen van ontwikkelingshulp, preadviezen*, 2006
- Rob Visser en Rens Twijnstra: "Gooi het kind niet met het badwater weg", IS, 1-2-2009

1. Sachs (2005) bespreekt de 8 Millennium doelstellingen (MDG's). Hij stelt vast dat er nog steeds veel armoede is in Afrika en elders. Hij stelt dat eerst moet worden vastgesteld wat er nodig is voor MDG 2-8 (onderwijs, gezondheidszorg etc.) en dat daarna moet worden berekend wat dat kost (de MDG Needs Assessment). En ook voor MDG 1, halvering van de armoede moet worden berekend wat dat zou kosten. Wat MDG nr 1 betreft denkt men dan veelal aan een berekening met de Incremental Capital Output Ratio (ICOR): men becijfert eerst hoeveel GDP groei nodig is om de armoede te halveren, en na deling door de ICOR denkt men dan te weten hoeveel investeringen nodig zouden zijn om het doel te bereiken. Kortom hij denkt dat met mer hulp alsnog de doelstelling van duurzame armoedereductie zou kunnen worden gerealiseerd.

2. William Easterly (2006) heeft de internationale literatuur doorgelezen over de vraag: leidt hulp tot een structurele verhoging van het reële BBP per hoofd? Het antwoord blijkt neen te zijn. Zijn advies is dat men de illusie moet verlaten dat hulp duurzame ontwikkeling zou kunnen geven. Hij is er wel voor dat hulp wordt gegeven om de armoede tijdelijk zoveel

mogelijk te verlichten. Dus vanuit liefdadigheidsoogpunt door gaan. Easterly stelt zichzelf niet de vraag hoe duurzame ontwikkeling te krijgen zonder inzet van ontwikkelingshulp. Hij legt ook niet uit waarom ontwikkelingshulp niet leidt tot duurzame ontwikkeling, dus duurzame vermindering van de armoede. Hij hoopt dat in ieder land mensen creatieve oplossingen weten te vinden.

3. Paul Collier (2008) bespreekt een aantal redenen waarom hulp per saldo niet goed werkte (oorlogen, land-locked, slecht overheidsbeleid, geen fair trade). Hij verwacht veel van actie vanuit de rijke landen. Zijn slotzin is: "That should be the agenda for the G8".

5. Moyo (2009) laat zien dat interstatelijke ontwikkelingshulp in Afrika niet heeft geleid tot duurzame vermindering van de armoede. (Mijn kanttekening: Ze gaat overigens te ver als ze concludeert dat de interstatelijke hulp de schuld is van de ellende. Immers, als blijkt dat zieken vaker naar de dokter gaan dan gezonde mensen, mag men daaruit niet concluderen dat ze vaker ziek zijn *omdat* ze naar de dokter gaan. Overigens kan interstatelijke ontwikkelingshulp heel wel de eigen verantwoordelijkheid van de regeeringen in ontwikkelingslanden ondergraven). Ze is voor fair trade. Moyo wil de interstatelijke hulp in 5 tot 10 jaar afbouwen. Ze beveelt aan om in plaats daarvan geld te lenen op de internationale kapitaalmarkt. Om dat tegen niet te hoge rente te kunnen is een goede rating nodig. En dat vereist een gezond economisch beleid in het land. Verder geeft ze aan dat voor bevorderen van investeringen (zowel internationale als lokale) een goed investeringsklimaat nodig is. (Kanttekening: het lenen op de internationale kapitaalmarkt is een goed idee, mits dat niet door de overheid of onder overheidsgarantie gebeurt. Omdat overheden in de praktijk eigenlijk niet of nauwelijks failliet kunnen gaan, is de kans groot dat het door de overheden op de internationale kapitaalmarkt geleende geld even slechts zal worden gebruikt zoals nu het geval is met de hulp, terwijl het aflossen van de leningen en de rente in de toekomst zullen nopen tot hogere belastingen, en die zijn schadelijk voor de economische ontwikkeling. Wel zou het een goed idee zijn als bedrijven in ontwikkelingslanden meer toegang krijgen tot de internationale kapitaalmarkt. Bedrijven kunnen failliet gaan, dis zal de financier dat geld slechts uitlenen als het om een gezonde investering gaat).

Het boek van Dambisa Moyo doet soms denken aan het boek van Maureen Silos:

"Onderontwikkeling is een keuze".

Overzicht discussie effectiviteit interstatelijke hulp

2005, Sachs: er is nog steeds veel armoede, dus meer ontwikkelingshulp is nodig
2006, Easterly: hulp leidt niet tot ontwikkeling. Deze illusie verlaten en creatief worden.
2008, Collier: Geeft redenen waarom hulp niet werkt. Zoekt oplossing bij G8
2009, Moyo: Interstatelijke hulp is schadelijk, geld lenen op kapitaalmarkt, zorgen voor goed investeringsklimaat. En daar is geen donorgeld voor nodig, maar hulp blijft wel nuttig vanuit liefdadigheid.

We noemen hier zelf enkele mogelijke redenen waarom hulp geen ontwikkeling garandeert:

1. Niet alle hulp is gericht op duurzame ontwikkeling. In feite gaat bijvoorbeeld van de Nederlandse hulp minder dan 10% naar private sector ontwikkeling. Het lijkt er op dat de meeste hulp gaat naar MDG 2-8, althans naar hulp waarvan geen duurzame vermindering van het aantal personen met een inkomen onder de armoedegrens mag worden verwacht. Het zou beter zijn om voortaan een duidelijk onderscheid te maken tussen
 - a) hulp gericht op duurzame armoedevermindering en
 - b) hulp gericht op tijdelijke verlichting van de noden van de armen (liefdadigheid, charitas). Na zo'n splitsing wordt voorkomen dat de charitatieve hulp (de meeste hulp) wordt afgerekend op de resultaten betreffende daling van aantal personen onder de armoedegrens.
2. Het positieve effect van een deel van de hulp kan per saldo worden teniet gedaan door rampen, oorlogen, onverantwoorde monetaire financiering gevolgd door hyperinflatie.
3. Hulp heeft bijwerkingen: het legt soms beslag op schaarse gekwalificeerde krachten die daarom niet meer beschikbaar zijn voor bedrijfsleven en overheid. Dat kan een opwaarts effect op de lonen hebben, waardoor de kostprijzen stijgen en dat heeft een negatief effect op de groei van het bedrijfsleven.
4. Door betere gezondheidszorg daalt de kindersterfte en daardoor stijgt de bevolking en neemt ceteris paribus het reële BBP per hoofd af.
5. Hulp wordt soms gefinancierd door leningen. Op het moment dat die moeten worden afbetaald gaan ceteris paribus de belastingen naar boven. Dat heeft een opwaarts effect op de prijzen, waardoor de kostprijzen stijgen en daardoor groeit het bedrijfsleven minder.
6. Hulp betekent een toevloed van deviezen. Dat kan leiden tot appreciatie van de wisselkoers waardoor de export minder concurrerend wordt en de groei verminderd (Dutch disease).

Slecht overheidsbeleid, monetaire financiering, oorlogen etc. kunnen resultaten van ontwikkelingshulp teniet doen, zodat er per saldo toename van de armoede is. Het is denkbaar dat interstatelijke hulp wel werkt in combinatie met goed overheidsbeleid in de ontwikkelingslanden, waarbij die internationale hulp gaat in de vorm van begrotingssteun en slechts een aanvulling is op eigen inspanningen in de ontwikkelingslanden zelf.

Conclusie:

Zonder goed ontwikkelingsbeleid door de overheden leidt interstatelijke ontwikkelingshulp niet tot duurzame vermindering van de armoede. Een goed ontwikkelingsbeleid is kennelijk niet door de donoren af te dwingen. Ook bij goed beleid in de ontwikkelingslanden zou men moeten proberen de hulp zodanig te organiseren dat negatieve neveneffecten op de duurzame armoede zoveel mogelijk worden voorkomen.

Daarom pleiten Sachs en VN ervoor om de MDG needs assessment te doen in een macroeconomic framework.

Overigens weten we uit de ervaringen in Suriname al een kwart eeuw dat omvangrijke hulp plus meeropbrengsten uit natuurlijke hulpbronnen geen duurzame economisch groei geven. Zo is het reële niveau van export en BBP in 2002 niet hoger dan in 1970 ondanks de besteding van miljarden guldens aan hulp en inkomsten uit de natuurlijke hulpbronnen. Uit de Surinaamse ervaring weten we ook dat financiering van de particuliere investeringen uit hulp niet werkt: als de overheid een spoorlijn aanlegt ter ontsluiting van bauxiet arealen, wil dat nog niet zeggen dat er een bauxietindustrie ontstaat.

Het feit dat hulp in Afrika en Suriname niet gepaard is gegaan met duurzame vermindering van de armoede wil overigens nog niet zeggen dat er onder andere omstandigheden wel dat effect op zou kunnen treden: Het is denkbaar dat er bij een heel ander beleid van de overheid en andere attitudes van werknemers, producenten en consumenten er toch een bijdrage van hulp aan duurzame vermindering van de armoede mogelijk is.

Als er met hulp geen ontwikkeling komt, dan komt de vraag op hoe dan wel duurzame ontwikkeling en halvering van de armoede in 2015 te bereiken? Het antwoord op die vraag is voor verschillende landen verschillend. Bijvoorbeeld:

- ✓ In Namibië, Zambia en Rwanda leggen modelberekeningen het belang bloot van verhoging van de productiviteit in de omvangrijke zelfvoorzienende landbouw. (In november 2007 is een exercitie uitgevoerd met betrekking tot Namibië. Die staat op www.micromacroconsultants.com onder Namibië, zowel tekst, samenvatting, als de gebruikte modellen. Een soortgelijke conclusie werd de begin 2009 voor Zambia en eind 2009 voor Rwanda gevonden.)
- ✓ Op Curaçao is het de kunst om de bemiddelbaarheid van de werklozen te verhogen. Er is daar dankzij stimulerings van het toerisme een grote groei van de werkgelegenheid, maar zonder verhoging van de bemiddelbaarheid van de werklozen zal dat nauwelijks leiden tot verlaging van de werkloosheid en daarmee daling van de armoede. Zonder hogere bemiddelbaarheid zal de groei slechts tot immigratie leiden.
- ✓ In Suriname en grondstofproducerende landen in Afrika kon men, de afgelopen jaren tot medio 2008 toen de grondstof prijzen flink waren gestegen, bezien hoe te voorkomen dat door de hoge inkomsten uit grondstoffen de rest van de exportsector in problemen bleef. In een notitie van oktober 2007 hebben we voor Suriname afgetast hoe het aantal inkomentrekkers onder de armoedegrens in 2015 kan worden gehalveerd. Daarbij maken we gebruik van het Suryamodel en Suritax van Stichting Planbureau Suriname (SPS) en bouwen we voort op de exercities

met Groeiscenario's van de afgelopen twee jaar, evenals de analyse van introductie van een minimumloon. Die notitie was een eerste aanzet en SPS medewerkers werkten dit verder uit. Zie op homepage SPS: www.planbureau.net

2. Wat nu? Naar framework voor de analyse.

De burgers en regeringen in ontwikkelingslanden, en ook belangstellenden in donor landen (kiezers en politici) zouden graag willen weten hoe het uiteindelijke doel, de vermindering van de armoede te bereiken, evenals hoe het proces werkt, hoe (via de resultatenketen) stapsgewijs dat resultaat is te bereiken via input, throughput, output, outcome en impact. Let wel, dit is een ambitieuze doelstelling. Ondanks het feit dat men in Nederland al meer dan 60 jaar een Centraal Planbureau heeft, kan men bij de doorrekening van verkiezingsprogramma's de [rogramma effecten van de diverse overheidsuitgaven nog steds niet goed meenemen.

MMC heeft enige ervaring met het kwantificeren van een resultaat keten in diverse landen (St. Maarten, Curaçao, Suriname, Namibië, Macedonia en Zambia). Verder heeft MMC ook macro en micro databases en modellen ontwikkeld voor Ethiopië, Indonesië, Kenia (en voor Zambia is MMC bezig met een Wereldbank project). Van de 36 partnerlanden van Nederland zijn dat er al 6 (Indonesië, Ethiopië, Kenia, Zambia, Suriname, Macedonië).

In de nota "Resultaten in Ontwikkeling 2005-2006" worden na een inleidend hoofdstuk eerst de 7 sectoren en thema's ieder in een hoofdstuk gepresenteerd, met daarbij per hoofdstuk als belangrijke impact variabele de betreffende MDG. Vervolgens komt in het slot hoofdstuk de Private Sector Ontwikkeling (PSD) aan de orde met als belangrijkste impact variabele MDGno1 (halvering armoede in 2015). Hoewel de sectoren en thema's ieder ook een bijdrage kunnen leveren aan MDGno.1 (bijvoorbeeld door beter onderwijs zal op den duur de productiviteit stijgen), gaat het vooral om PSD voor de realisatie van de belangrijkste impact variabele, MDGno.1. In deze notitie komen we bij bevordering van MDG1 uit bij PSD.

Om deze notitie overzichtelijk te houden, hebben we diverse voorbeelden en analyses naar de Bijlagen verplaatst (die bijlagen zitten soms niet in dit Paper, maar staan wel op www.micromacroconsultants.com onder Afrika dag, lees meer). Zo is in een van de bijlagen verkend hoe deze uitdaging zou kunnen worden aangepakt met als voorbeeld in eerste instantie St. Maarten (SXM). Dat land is gekozen omdat het een overzichtelijk eiland is, met slechts één export product, toerisme, en ook omdat in dit land de verdere bevordering van de private sector (de exportindustrie) centraal staat in het ontwikkelingsbeleid. Verder is voor

SXM de resultaatketen zowel ex ante als ex post geëvalueerd: er staat voor SXM een gekwantificeerde Baseline beschikbaar, gemaakt voor het Ontwikkelingsplan 2004-2007, welke in januari 2007 ex post is geëvalueerd. Verder is in januari 2007 een nieuw Ontwikkelingsplan 2007-2011 opgesteld en gekwantificeerd en dat is inmiddels goedgekeurd door het Eilandsbestuur van SXM en de Rijksministerraad van Nederland.

Na de bespreking van de in de praktijk uitgevoerde evaluatie van SXM, hebben we in de bijlagen de analyse heel in het kort aangevuld met ervaringen met kwantificering van resultaatketen voor Curaçao, Macedonië, Zambia, Suriname en Namibië. Voor de twee laatstgenoemde landen ook gebaseerd op kwantificering hoe MDGno1 in 2015 te realiseren via private sector ontwikkeling.

Welke macro en micro kennis is nodig?

Alvorens in te gaan op diverse landen, geven we hier eerst een raamwerk voor de analyse. We combineren daarbij de kennis van macro economische modellen en micro armoede analyses met de aanpak via de ‘resultaatketen’.

De centrale vraag in deze notitie is: Welke informatie is er nodig uit de resultatenketen om stap voor stap, beginnend met impact, te kunnen beoordelen in hoeverre private sector ontwikkeling leidt tot extra daling van het aantal personen onder de armoedegrens?

In het navolgende schema wordt een overzicht van de werking van de economie gegeven. In het schema ziet men drie blokken: de programma's, het macro model en de armoedemodule. Verder ziet men vele vierkantjes. Ieder vierkantje stelt een variabele (een gekwantificeerde indicator) voor.

Programma's

Bij programma's kan men denken aan exportbevordering bijvoorbeeld door marketingcampagnes van toerisme, en door kostprijsverlaging, mogelijk door

- a) lagere belastingen en
- b) hogere productiviteit.

Ook kan men denken aan ontwikkeling van het platteland.

Macro model

Met een macro model kan men de werking van de economie nabootsen. Daarin zitten vele variabelen en hun onderling verband, denk aan export, consumptie, investeringen, prijzen, werkgelegenheid, overheidsfinanciën, werkgelegenheid van werknemers in formele sector, in informele sector en in zelfvoorzienende landbouw etc..

De cruciale factor die bepalend is voor de start en groei van een bedrijf is de kostprijs. Alleen als de kostprijs lager is dan de verkoopprijs, dan is groei mogelijk. De kostprijs wordt bepaald door invoerkosten, rentelasten, belastingen, lonen en productiviteit.

De productiviteit wordt niet alleen bepaald door de inspanningen van de werkenden en de inzet van kapitaalgoederen, maar ook door overheidsinspanningen: door onderwijs stijgt de kennis, door gezondheidszorg zijn de werkenden gezond, door infrastructuur kost het minder moeite om de producten van het bedrijf bij de klanten te brengen, door veiligheid wordt er minder gestolen. Vrijwel alle ministeries dragen indirect op den duur bij aan de productiviteit in de bedrijven. Maar overheidsactiviteiten kosten geld en dat verhoogt de kostprijzen, terwijl een hoog financieringstekort tot hyperinflatie leidt. Het is dus zaak een juiste balans te vinden.

Kostprijs < Afzetprijs

+ Belastingen

+ Lonen

- Productiviteit

+ Invoerkosten

Micro armoedemodule

Met een armoedemodule (Suritax van SPS) kan men de ontwikkeling van aantal en inkomen van werknemers in formele sector, in informele sector en in zelfvoorzienende landbouw etc., vertalen in verandering van aantal huishoudens onder de armoedegrens.

Zie het schema op de volgende bladzijde voor de samenhang tussen programma's, macro model en micro armoede module.

Ook in Nederland.

Ook in Nederland worden macroeconomische modellen plus koopkrachtmodules gebruikt. Het CPB gebruikt ze bij het opstellen van MEV en CEP en bij doorrekenen van verkiezingsprogramma's en regeerakkoord. Het CPB neemt daarbij de programma effecten niet mee, want dat is te lastig. In ontwikkelingslanden worden dit soort instrumenten ook gebruikt voor dezelfde doelen als in Nederland, maar daar is het van groter belang om ook de programma effecten in beeld te krijgen. Bijvoorbeeld: wat voor verbetering van het investeringsklimaat (in feite daling van de kostprijs/afzetprijs ratio) is nodig om een bepaalde exportgroei uit te lokken; wat voor plattelandsontwikkeling is nodig om x% extra productiviteit in de kleinlandbouw te verkrijgen.

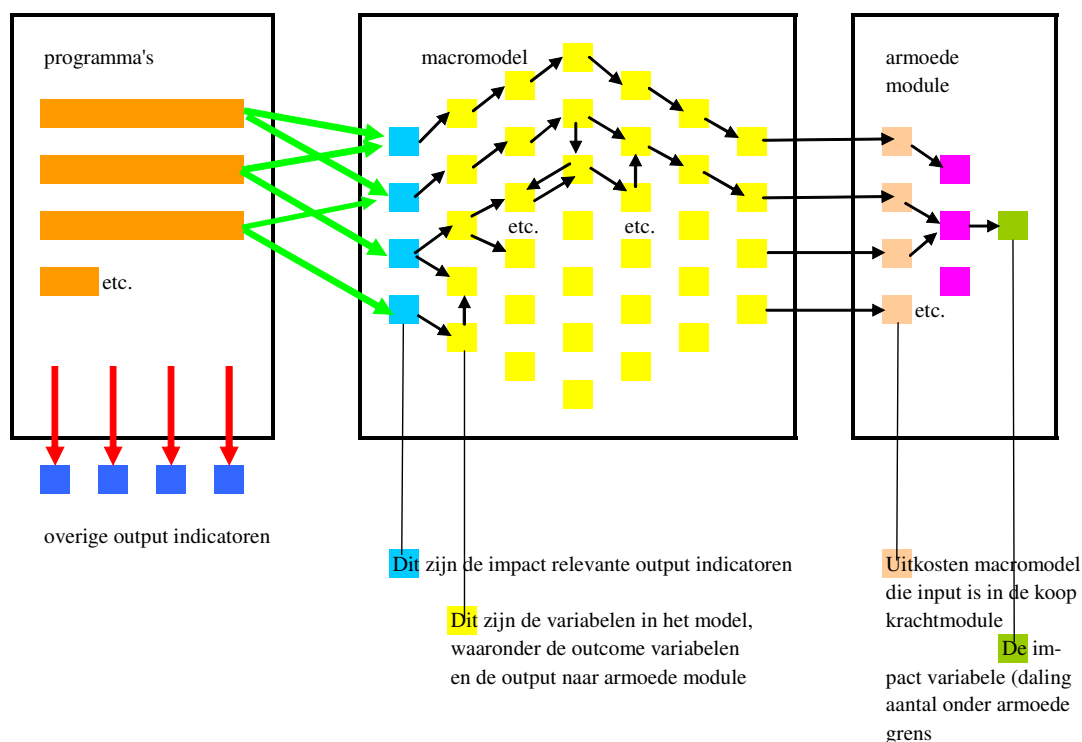
Schema Programma/macro/micro

Programma's

macro: Suryamodel

micro: Suritax

Overzicht van de indicatoren

Op basis van de programma's kunnen er diverse indicatoren worden berekend. We splitsen die in deze indeling in twee soorten:

- Donkerblauw (onderaan programma's blok) staan onder de rode pijlen de "overige outputindicatoren. Dat zijn indicatoren die van belang zijn voor de project- en programma beoordeling, maar op zich zelf niet relevant voor de impact berekening. Een overige impact indicator kan bijvoorbeeld zijn "de spoorlijn is aangelegd". Als die echter niet wordt gebruikt (de spoorlijn in West –Suriname) is die niet relevant voor de impact analyse. In de impact analyse zouden we in dit voorbeeld als impact relevante indicator willen hebben: hoeveel bedroeg de extra bauxietexport die over de spoorlijn wordt getransporteerd. Een voorbeeld betreffende een overige outputindicator is de gezondheidszorg. Erg nuttig, maar niet altijd leidend tot een hogere productiviteit.
- Lichtblauw Zie in de eerste kolom van het blok macromodel. Dat betreft de impact relevante output van de programma's: extra export, hogere arbeidsproductiviteit etc., die als input in het macro model gaan.

De lichtblauwe variabelen vormen samen met de gele de variabelen van het model. Sommige ervan zijn outcome, andere zijn nodig om de berekeningen te kunnen uitvoeren. Enkele van de variabelen in het model zijn input in de koopkrachtmodule. Deze roze variabelen in de koopkrachtmodule worden via de paarze variabelen vertaald in effect op de groen gekleurde impact variabele (de extra daling van het aantal personen onder de armoedegrens).

Tot zover gaat het om een verzameling losse indicatoren. Daarbij kan worden opgemerkt dat er van alle variabelen die voorkomen in het macromodel en armoedemodule cijfermatige informatie beschikbaar is dan wel kan worden gemaakt (Voor 6 van de 36 Partnerlanden, Indonesië, Ethiopië, Kenia, Suriname, Macedonia en Zambia zit die informatie al geordend in hun macroabc model). Daarnaast is er van vele “overige output indicatoren” ook informatie beschikbaar bijvoorbeeld uit de project- en programma documentatie.

De hele verzameling indicatoren in model en armoedemodule samen is wel een noodzakelijke, maar geen voldoende voorwaarde voor de impact berekening. Om die te kunnen maken dienen we ook te beschikken over de relaties tussen de variabelen, aangegeven met de groene en de zwarte pijlen in het schema. Er zijn vele zwarte pijlen, maar dat is geen probleem, want die zitten al in het macromodel en de armoedemodule. Wat ontbreekt zijn de groene pijlen. Dus het is de kunst om te kwantificeren in welke mate de programma's bijdragen aan de impact relevante outputindicatoren.

De conclusie is dat het de moeite waard lijkt om te bezien of macro expertise van modelbouwers en de micro expertise in het veld wordt gecombineerd: De kennis van MMC over de variabelen en hun samenhangen in het macro model en de kennis van specialisten betreffende de programma's.

De rode pijlen zijn ook van belang, maar niet in het kader van vraagstelling van deze notitie. Uiteraard wil de donor weten of de middelen hebben geleid tot beter onderwijs, betere gezondheidszorg etc. dus verlichting van de armoede, althans zolang de hulp voort duurt. Maar dat is niet de vraagstelling van deze notitie. Hier willen we beter in beeld brengen hoe de impact, het effect op de uiteindelijke doelstelling te meten.

Hoe zo'n macromodel werkt kan ook worden uitgelegd aan de hand van de figuur in bijlage 4b, achtergrond macro model

De samenhang tussen programma's, beleidspakket, macro modeluitkomsten en uiteindelijke uitkomst van micromodule: verandering in aantal armen, kan ook worden bezien aan de hand van de figuur in bijlage 4a, “De resultaatketen gekwantificeerd” voor St. Maarten.

We ondersprepen hierbij dat sommige variabelen en relaties in het bovenstaande schema goed bekend zijn, maar dat van anderen geen nauwkeurige statistieken bestaan terwijl de coëfficiënten soms erg onnauwkeurig zijn. (Zie verder over onnauwkeurigheid in bijlage 4d). Een ketting is zo sterk als de zwakste schakel, dus deze methode is niet geschikt voor harde bewijsvoering. Wel is de methode geschikt om de samenhangen te illustreren en verduidelijken.

In de bijlagen op www.micromacroconsultants.com staan praktijkvoorbeelden betreffende diverse landen, Suriname, Curaçao, Namibia en Rwanda.

Die analyses leiden tot de conclusie dat voor duurzame armoedevermindering drie zaken nodig zijn:

1. Verlaging van kostprijzen door goed investeringsklimaat. Dat vereist hogere productiviteit door: onderwijs en training, betere infrastructuur, rechtszekerheid, minder bureaucratie en corruptie, een goed functionerend bankwezen, lage rente dankzij monetaire stabiliteit.
2. Financieringsmogelijkheden Lokale en internationale investeerders kunnen lenen op de internationale kapitaalmarkt als het gaat om rendabele projecten. De rente is lager als het land een goede rating heeft, oftewel een goed investeringsklimaat. En dan komen we dus weer uit bij punt 1.
3. Eigen plannen in ontwikkelingslanden hoe 1) te realiseren.

De ervaring van het verleden dat we betreffende 1) per saldo niet veel mogen verwachten van interstatelijke hulp. Wel blijft liefdadigheidshulp nuttig, maar denk niet dat dat leidt tot *duurzame* vermindering van de armoede.

Deze conclusies sluiten aan bij die van Moyo in haar boek *Dead Aid*, maar in plaats van overheden met bedrijven die lenen op de internationale kapitaalmarkt (uiteindelijk via het bankwezen).

Er is geen wondermiddel dat in alle landen werkt. De bijdrage van macro economen en statistici is beperkt tot de onderdelen macro en micro in het hier gepresenteerde schema. Daarnaast is kennis van specialisten nodig betreffende het programma gedeelte. Daarbij te denken aan de inschakeling van de kennis van de eigen specialisten op diverse ministeries in ontwikkelingslanden en de ondernemers, waaronder de zelfstandigen, in die landen.

3. Samenvatting en conclusies van deel I

*Ontwikkelingshulp is nuttig, maar blijkt niet tot ontwikkeling te leiden. Wat nu?
Hoe dan wel ontwikkeling te bereiken in Suriname en andere ontwikkelingslanden?*

In deze notitie is aangegeven hoe het effect van beleid op duurzame vermindering van armoede zou kunnen worden gekwantificeerd. Nauwkeurige berekeningen zijn daarbij niet mogelijk. Wel kan langs deze weg het proces zoveel mogelijk in beeld worden gebracht.

Ontwikkelingshulp is nuttig, want het verlicht de armoede, maar - zo laat de internationale literatuur zien - slechts zolang hulp wordt gegeven. Er is geen duurzaam effect op de armoedevermindering. Om charitatieve redenen kan men desondanks gewoon door gaan met de hulp. Het is dan beter te spreken van “liefdadigheidshulp aan arme landen”, in plaats van “ontwikkelingssamenwerking”.

In ontwikkelingslanden stelt men zich echter de vraag: hoe een duurzame vermindering van de armoede te bewerkstelligen?

De economische wetenschap en de statistiek kunnen een bijdrage leveren aan het beantwoorden van die vraag. Omdat alle landen verschillend zijn kunnen de antwoorden per land verschillen. Met behulp van macro-economische data en rekenmodellen kan de werking van de economie worden nagebootst, en kan –onder bepaalde assumpties- worden geanalyseerd en berekend wat er nodig is om bijvoorbeeld het aantal personen onder de armoedegrens in zeven jaar te halveren. Helaas zijn die rekenmodellen te onnauwkeurig om als bewijsmiddel te functioneren. Het zijn slechts hulpmiddelen. Maar met enige goede wil valt wel in beeld te brengen hoe het economisch proces werkt, en daarna terug te rekenen wat er nodig is voor duurzame armoedevermindering. Dat soort macro-economische berekeningen plus micro vertaling naar aantal onder de armoedegrens zijn uitgevoerd met macroabc rekenmodellen voor Suriname, Indonesië, Kenia, Curaçao, St. Maarten, Aruba, Ethiopië, Namibië, Zambia en Rwanda.

Grosso modo komt het er op neer dat voor duurzame vermindering van de armoede groei van de bedrijvigheid in de private sector nodig is, in landen als Zambia en Namibië in bijzonder het onderdeel landbouw van zelfstandige boertjes. Groei van de klein-landbouw verdient aparte vermelding omdat zo’n groot deel van de bevolking daarin de kost verdient. Zo zit bijvoorbeeld in Zambia meer dan de helft van de huishoudens in de klein-landbouw en minder dan 10% van de huishoudens heeft er als hoofdverdiener een werknemer in bedrijven. Dus zelfs een spectaculaire groei van die formele sector zet te weinig zoden aan de dijk.

Cruciaal voor de groei van de productieve sector is daling van de kostprijzen.

Aan die verlaging van de kostprijzen bij de private sector kan een bijdrage worden geleverd door de overheid, de vakbonden en de internationale bedrijven:

1. De **burgers** in de ontwikkelingslanden kunnen een bijdrage leveren door: hard en efficient werken; sparen (ook als het inkomen laag is); en geboortebeperking (Deze 3 zijn componenten van het Chinese succes).

2. De **overheid** in ontwikkelingslanden kan bijdragen door a) lagere belastingen en b) hogere productiviteit, in het bijzonder ook in de klein-landbouw. Dit onder randvoorwaarde van monetaire stabiliteit, dus zonder financieringstekort, dus door lagere belasting, mogelijk door schrappen van minder belangrijke overheidsuitgaven. De overheid kan verder een bijdrage leveren door bij te dragen aan een hogere productiviteit. Dat kan door een herschikking van overheidsuitgaven, alle overheidsuitgaven opnieuw bezien vanuit de vraag: wat is de bijdrage aan de productiviteit in de private sector. Bijvoorbeeld:

- onderwijs te richten op wat het bedrijfsleven in de praktijk nodig heeft
- technologische ontwikkeling te bevorderen, in het bijzonder aangepaste technologie in de klein-landbouw
- faciliteren van de bedrijven, in het bijzonder in de achtergebleven gebieden
- aanleg van wegen van bedrijven naar afzetmarkten
- trainen van ambtenaren zodat ze efficiënter en harder gaan werken, zodat vergunningen snel worden afgehandeld. Dat levert tevens bezuinigingen op waardoor de belastingen omlaag kunnen
- de bemiddelbaarheid van werklozen verhogen
- zorgen voor monetaire stabiliteit, zodat de rente voor investeerders omlaag gaat

Kortom de overheid zou zich bij alle uitgaven kunnen afvragen hoe die direct en indirect bijdragen aan hogere productiviteit (in het bijzonder in de klein-landbouw), en als dat onvoldoende het geval is, kunnen uitgaven worden geschrapt waardoor belasting verlaging mogelijk wordt. De overheden in ontwikkelingslanden krijgen steeds meer waardering voor de bijdrage van de private sector en ze krijgen ook steeds meer eigen kader dat nodig is om dit soort ideeën om te zetten in beleid. Waar nodig kan aanvullende training on the job worden gegeven.

Lusaka, Zambia, 5 februari 2009, visit to business, this time Seed-co. From left to right: Litia Simbangala and Trust Hamalerka (Central Statistical Office Zambia) and Marein van Schaaijk

Bij het beantwoorden van de vraag hoe de uitgaven te herschikken en belastingen verantwoord te verlagen kan de overheid het beste haar oor te luisteren leggen bij de **ondernemers** in het betreffende land, in het bijzonder de klein-landbouwers.

Zambia, 7 februari 2009, op bezoek bij klein landbouwer ten noorden van Lusaka, van links naar rechts: Mubita Luwabelwa, Stephen Chong, Mr. Mathew en zijn medewerker en Marein van Schaaijk

Wat kunnen de **lokale ondernemers** doen? Het goede voorbeeld geven aan hen die nog geen ondernemer zijn. De wereld is groot: Surinaamse ondernemers zijn niet zozeer concurrenten als collega's. Dus ondernemers van Suriname, verenigt U en zeg aan de overheid wat te doen. Bijvoorbeeld:

- > Overheidsactiviteiten richten op wat het bedrijfsleven er aan heeft, zoals
 - Praktisch onderwijs
 - Infrastructuur zodanig dat producten goed kunnen worden vervoerd
 - Snel afgeven van vergunningen, visa etc.
 - Rechtszekerheid
- > lage rente
- > lage belastingen

3. De bijdrage van de **donoren** is maar een klein onderdeel van het geheel en hun kennis van het veld is uiteraard slechts beperkt. De donoren zouden zich kunnen beperken tot begrotingshulp en charitatieve hulp, daarbij proberend schadelijke neveneffecten te vermijden. Zo kan financiering van onderwijs en gezondheids nuttig zijn voor het leningen van de actuele nood, en wat wordt gefinancierd door donoren hoeft niet meer te worden betaald door de overheid, zodat belastingverlaging mogelijk wordt. Zolang de groei van de bedrijvigheid nog onvoldoende op gang is gekomen blijft liefdadigheidshulp (onderwijs, gezondheidszorg, straatkinderenprojecten etc.) nuttig. Omdat er altijd wel ergens rampen of oorlogen zijn, zal *liefdadigheidshulp* eeuwig nodig zijn. *Ontwikkelingshulp* moet voor een land echter eindig zijn.

4. Ook de **vakbonden** kunnen een bijdrage leveren door de lonen te matigen en hun leden op te roepen zich soepel op te stellen als dat nodig is, bijvoorbeeld als er moet worden overgewerkt. En zij kunnen hun leden stimuleren ook in hun vrije tijd verder te studeren.

5. Verder kunnen **internationale ondernemers** een belangrijke rol vervullen, want zij beschikken over de kennis waardoor de kostprijzen beperkt kunnen worden wat competitieve productie mogelijk maakt. En bij competitieve productie kunnen zij ook zorgen voor kapitaal. Het is wel zaak dat ze zoveel mogelijk doen aan kennisoverdracht, ook wat betreft management, anders zouden de ontwikkelingslanden in een afhankelijkheidsrelatie blijven. Er komt steeds meer kader in Afrika van de scholen af en internationale ondernemers kunnen hen leren hoe die kennis productief in de praktijk te brengen.

6. Wat betreft het **bankwezen** kan men in plaats van particuliere leningen aan overheden van ontwikkelingslanden, beter denken aan particuliere leningen aan bedrijven in ontwikkelingslanden.

Het gegeven dat ontwikkelingshulp in Suriname en Afrika niet gepaard ging met duurzame ontwikkeling, betekent dat men er andere wegen moet bewandelen om de armoede duurzaam te verminderen. Bevorderen van een goed investeringsklimaat en inschakelen van de kennis van de ondernemers in het bijzonder ook die in de klein-landbouw en de informele sector lijkt daarbij van het hoogste belang.

Yes, they can:
1. Duurzame armoedevermindering kan via groei bedrijven incl. klein landbouw
2. Rol overheid is zorgen voor goed investeringsklimaat (lage kostprijzen)
3. Hulp is nuttig voor liefdadigheid
4. Als 1 en 2, dan kan interstatelijke hulp ook een aanvullende bijdrage leveren aan ontwikkeling (duurzame daling armoede)

Zambia, februari/ april 2009, Suriname juni 2009,
Dr. Marein van Schaaijk, met dank aan Stephen Chong
Directeur, resp. Junior consultant bij van Micromacro Consultants
Zie meer informatie op www.micromacroconsultants.com

Zie slot voor enkele bijlagen bij deel I

Deel II Groei en armoedereductie in Suriname

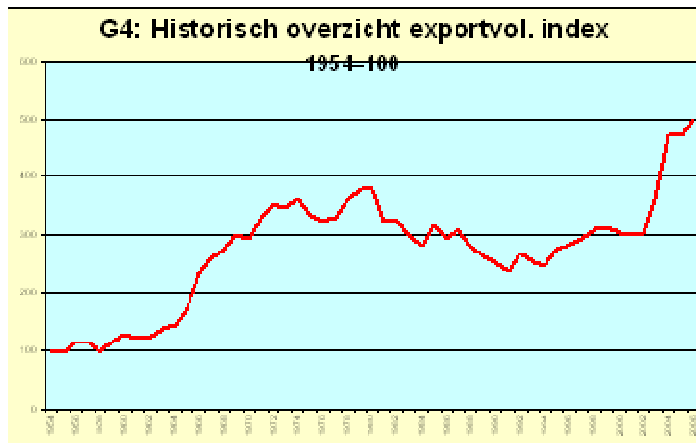
Voor Suriname heeft de Stuseco (met support van MMC) ondersteuning gegeven bij het opstellen van het Groeiscenario door economen van de Stichting Planbureau Suriname en Vereniging Surinaams Bedrijfsleven. Dat gebeurde o.a. in de vorm van bezoeken aan Stuseco in het kantoor van MMC en bezoeken aan Suriname (Zie foto's in Jaarverslag 2007/2008 op www.stuseco.org . Dat resulteerde in een update van het Macroabc Suriname, het Suryamodel dat als shareware staat op de homepage van het Surinaamse Planbureau www.planbureau.net. Daar staat ook de tekst van de baseline, het Groeiscenario en het MDGno1 scenario.

The Hague, 12-23 February 2007

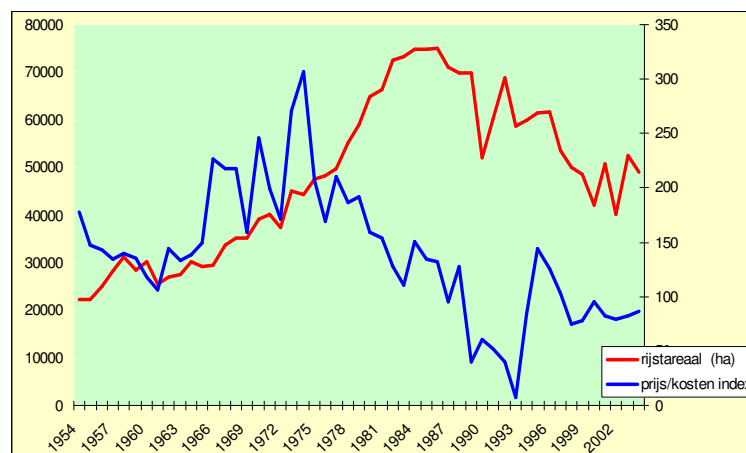
Five economists/statisticians from Suriname visited [Stuseco](http://www.stuseco.org) (of which dr. Marein van Schaaijk is the chairman) to develop a growth-scenario for Suriname and to receive (additional) training in the macromodel of Suriname (Suryamodel). From left to right: dr. Marein (Stuseco), mrs. Helen Raadwijk (Statistical Office Suriname, National Accounts), mrs. Thania Chin A Lin (PLOS), drs. Lilian Menke-Tangali and drs. Iwan Hoepel (both from Planning Bureau of Suriname), and drs. Rishma Radjje (Union of Employers Suriname VSB).

Er werd begonnen met een evaluatie achteraf. In de jaren zeventig ontving Suriname veel ontwikkelingsgeld en inkomsten uit de bauxietsector. Dat geld werd gebruikt voor overheidsuitgaven. Het leidde tot een tijdelijke verhoging van de consumptie. Maar het volumen van de export en het reële BBP was in 2002 weer terug op het niveau van 1970. Na 2002 stteg de export, mar dat was voornamelijk het gevolg van de goudexport. En die is er niet gekomen door overheidsbeleid. Er zijn overigens ook lichtpuntjes te melden. Zo is er dankzij creativiteit van Surinaamse ondernemers het Staatsoliebedrijf tot bloei gekomen. Dat bedrijf is nooit gesubsidieerd en werkt via bedrijfseconomische princioes en levert thans een belangrijke bijdrage aan de welvaart.

De macro evaluatie (o.a. voortbouwend op een artikel met kwantitatieve evaluatie van het ontwikkelingsbeleid voor Suriname van Jaap van der Straaten en Marein van Schaaijk: “Suriname's economie en de ontwikkelingssamenwerking tussen Nederland en Suriname” in Economisch Statistische Berichten, Rotterdam, 7-11-1984, zie meer over dit onderwerp op www.stuseco.org) is aangevuld met een micro evaluatie van de prijs/kostenquote in de rijstsector 1954-2006. Daaruit blijkt dat het rijstareaal wordt uitgebreid als die quote 120 of meer bedraagt (een winstmarge van 20%), stagneert tussen 100 en 120 en krimpt onder de 100. Op die manier wordt zichtbaar waar het in feite om draait om duurzame groei van de economie en daling van het aantal personen onder de armoedegrens te realiseren: de domestic private export sector moet een minimum winstmarge hebben.

prijskostenquote rijst

Omdat de exportprijzen internationaal bepaald zijn, draait het dan om het verlagen van de kostprijzen door:

- lagere omzet belastingen
- matige loonstijging (mede bevorderd door verlaging loonbelasting)
- lagere rente voor de investeerders dankzij voortdurende monetaire stabiliteit (waar ook Nederland een bijdrage aan leverde door in 2007 70 mln. Euro schuldgarantie kwijt te schelden)
- hogere arbeidsproductiviteit

Exportprijzen

	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Surinaamse Exportprijzen in US\$						
Uitvoerprijs Aluinaarde in metrieke to	204	231	303	324	330	210
Uitvoerprijs Aardolie in barrels	23	37	46	47	77	55
exportprijs olie	30	55	61	66	77	48
Uitvoerprijs Goud/troy ounce	412	433	582	699	839	920
Uitvoerprijs Rijst in metrieke ton	205	232	271	292	690	484

In het baseline scenario worden, net als in de jaren zeventig gebeurde, de inkomsten uit de grondstoffen niet gebruikt voor verbetering concurrentiepositie. In dat geval stijgt de export niet meer verder. In het baseline scenario stijgt het BBP in de toekomst niet verder, want het bestedingseffect van de hogere grondstofprijzen zit al in de cijfers van de laatste jaren.

Vervolgens is in twee stappen bekeken hoe er wel groei zou kunnen komen:

- 1) Eerst is gezien hoe door lagere belastingen, voortdurende monetaire stabiliteit (mede dankzij schuldkwijtschelding door Nederland) en dalende rente de prijskostenquotes konden verbeteren.
- 2) Vervolgens is berekend hoeveel extra export en per exportproduct mogelijk is nadat de prijskostenquotes op rendabel niveau zijn gekomen.

Uiteindelijk is een beleidspakket gevonden bestaande uit diverse elementen, gericht op verbetering van de concurrentiepositie van de domestic private export sector (toerisme, rijst etc.). Dat vereiste verbetering van de prijskostenquote (winstmarges) door verlaging van de kostprijzen door: voortgaande monetaire stabiliteit waardoor de rente zakt; verlaging van de loonbelasting in stappen hetgeen een matigend effect heeft op de looneisen; verhoogde arbeidsproductiviteit door meer efficiency bij de overheid en productiviteit in rijstsector te herstellen door privatisering etc. Verder kunnen we ook noemen de appreciatie van de Euro en de internationale landbouwprijzen. Daardoor is de concurrentiepositie van Suriname in Eurotoerisme en in de rijstsector flink verbeterd. Dat blijkt bijvoorbeeld uit zeer gunstige prijskostenquote in het rijstblokje in Suryamodel.

Kortom, dankzij de gunstige ontwikkeling van de prijzen van grondstoffen (olie aluinaarde, goud), het uitstekende monetaire beleid (daling rentekosten, verbeterde mogelijkheden voor

toerisme en rijstexport), het fiscale beleid (door lagere loonbelasting wordt de druk op de loonkosten gematigd), is er een verbetering van de concurrentiepositie bij de meeste exportproducten. Hierdoor wordt nu een reële groei van ruim 5% per jaar verwacht.

Later is dat Groeipakket aangevuld met berekeningen wat te doen om het aantal personen onder de armoedegrens te halveren voor 2015. De berekeningen wijzen uit dat dat kan door een deel van de extra overheidsinkomsten te gebruiken voor verhoging van de ouderdomsuitkering en de introductie van een minimumloon (daarbij ook rekening houdende met het effect dat de werkgelegenheid in de formele sector daardoor minder wordt).

In Januari/April 2009 werd er door Planbureau Suriname gewerkt aan modelmatige exercities om de effecten van de Wereldrecessie op Suriname in beeld te brengen, alsmede beleidsscenario's hoe daarop te reageren voor de periode 2009-2010. Dit is gepresenteerd in een Conferentie georganiseerd door Staatsolie 9 april 2009. Nu wordt gewerkt aan verdere analyse 2010-2015.

In de bijlagen twee notities: Groeipakket Suriname, mei 2007, en halvering armoede in Suriname, augustus 2008. Ze staan op homepage Stichting Planbureau Suriname (zie www.planbureau.net)

BIJLAGE 1 bij deel 2, Een groeiscenario tbv de Surinaamse economie

SPS mei 2007 Under construction

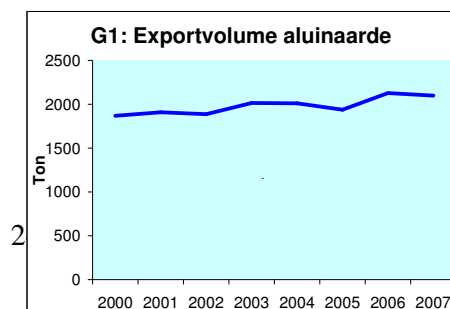
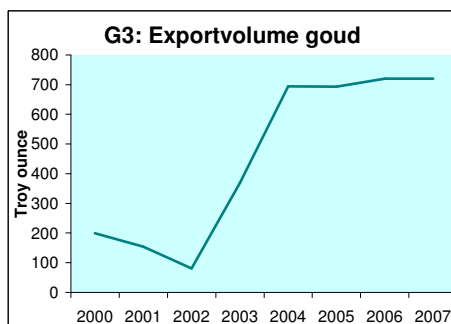
In dit rapport presenteert de SPS “**Een groeiscenario tbv de Surinaamse economie.**” Hierin wordt aangegeven met behulp van welk concreet pakket van maatregelen de MOP doelstelling van 6% reële BBP groei per jaar zou kunnen worden gerealiseerd. In dit rapport wordt beschreven hoe dit groeiscenario in enkele stappen is vervaardigd: Eerst wordt een basis scenario gepresenteerd, gebaseerd op voor de toekomst dezelfde groei als gemiddeld in de periode 1972-2002 werd gerealiseerd (0 voor export en reële BBP). Daarna wordt bezien wat nodig is om de export (en via afgeleide effecten de hele economie) te laten groeien. Een herstel van winstgevendheid van de Domestic Private Sector is daar voor nodig. Dat wordt uitgelegd met rijst als voorbeeld. Daarna wordt een “startpakket” geformuleerd: hoe de huidige hoge overheidsinkomsten dank zij hoge grondstoffenprijzen kunnen worden gebruikt voor belasting verlaging. En hoe verder door hogere productiviteit de winstgevendheid op een zodanig niveau komt, dat groei mogelijk wordt. Dit wordt eerst afgetast voor de rijst en daarna worden ook voor andere export producten en diensten (toerisme) groeiramingen gemaakt. De aldus geraamde totale exportgroei wordt vervolgens als uitgangspunt gebruikt om de effecten op overheidsfinancien, koopkracht, werkgelegenheid reële BBP, betalingsbalans, staatsschuld, deviezenvoorraad etc. te berekenen.

Allereerst wordt het basisscenario met behulp van het Suryamodel gepresenteerd (dat staat ook op www.planbureau.net) en daarna wordt in gegaan op het groeiscenario. Dit groeiscenario is tweedelig; bij het eerste deel, het zogenaamde startpakket, wordt het accent gelegd op de prijskosten quote van de sectoren, waarbij de rijstsector als voorbeeld wordt genomen. In het vervolgpakket van het groeiscenario wordt het accent gelegd op de beoogde 6 % groei van het BBP.

Zoals bekend kunnen modellen voor verschillende doeleinden gebruikt worden. Zo worden modellen gebruikt om de economie beter te kunnen begrijpen, om effecten van beleidsmaatregelen door te rekenen, etc. Om die effecten te kunnen uitrekenen dient er een uitgangspunt te zijn. Dit uitgangspunt wordt in een model het basisscenario genoemd. Het basisscenario is niets anders dan een overzicht van de ontwikkeling van economie bij ongewijzigd beleid.

Dit basisscenario is geen prognose, maar een technisch startpunt voor de berekeningen. Er is immers nog geen rekening gehouden met extra inspanningen van de Overheid om de economie te verbeteren en extra particuliere investeringen uit te lokken.

Bij het samenstellen van het basisscenario zijn we uitgegaan van een aantal assumpties. Zo veronderstellen we dat het basisscenario gebaseerd is op de gemiddelde ontwikkeling van de afgelopen decennia. Indien we de trend van de

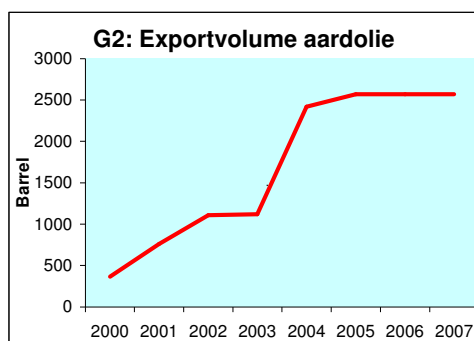

afgelopen jaren volgen dan blijkt dat er per saldo geen groei was van de **reële exporten** m.u.v. ,de mijnbouwsector.

Grafiek 1 laat de ontwikkeling zien van het exportvolume van aluinaarde gedurende de periode 2000-2007. In deze sector was er een groei van het aantal tonnen aluinaarde de afgelopen jaren; In 2006 was de groei zelfs 10 %. Echter zien we dat, het verwachtbaar is dat in 2007 er geen groei zal zijn.

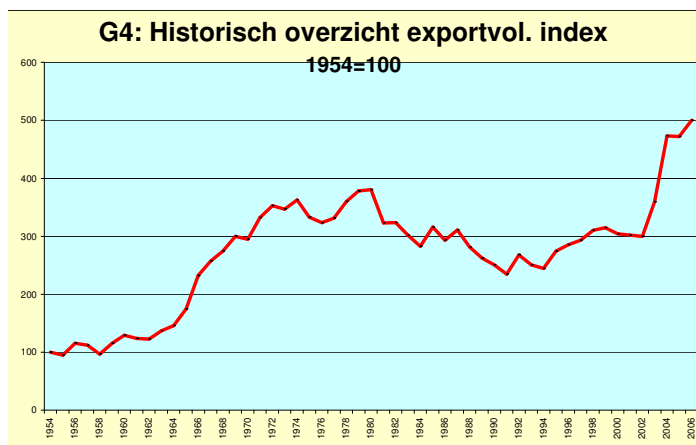
Grafiek 2 laat de ontwikkeling zien van het exportvolume van aardolie gedurende de periode 2000-2007. In deze sector was er een groei van het aantal barrellen aardolie de afgelopen jaren. Evenals bij aluinaarde zal er volgens verwachting geen groei zijn in 2007.

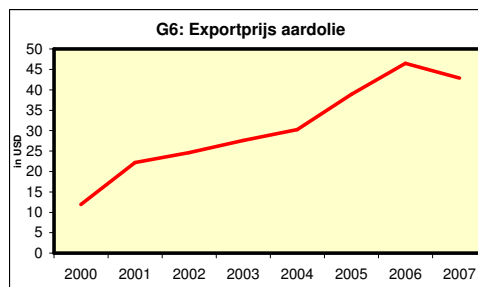
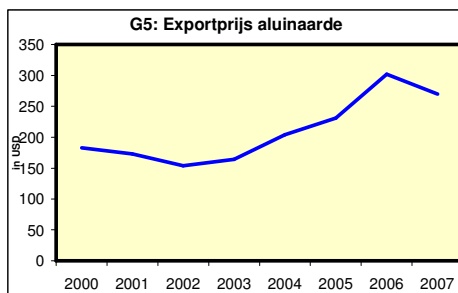
Grafiek 3 laat de ontwikkeling zien van het exportvolume van goud gedurende de periode 2000-2007. In deze sector was er een groei van het aantal troy-ounces de afgelopen jaren. In 2006 was er een groei van zelfs 4 % t.o.v. het jaar daarvoor. Echter zien we dat er in 2007 ook in deze sector geen groei van het exportvolume zal

plaatsvinden.

Zoals reeds eerder gesteld is het basisscenario gebaseerd op de gemiddelde ontwikkeling van de afgelopen periode. Grafiek 4 geeft een historisch overzicht van de reële exporten gedurende **1954-heden**. Belangrijk hierbij is dat de exportwaarden zodanig geïndexeerd zijn dat het basisjaar vastgesteld is op 1954; (dus 1954=100). Gedurende deze periode zijn de stijgingen of de dalingen van het exportvolume het gevolg van diverse economische ontwikkelingen.

Zo blijkt uit deze grafiek dat gedurende **1954-1963** de reële exportvolumes toenamen, omdat de economie groeide in tal van sectoren zoals rijst en bouwstenen, maar ook door de productie van nieuwe producten zoals bacoven, garnalen, spaanplaat, melk alcohol en bier.

Voorts groeide het export volume gedurende **1964-1967** door de bouw van het Brokopondostuwmeer voor de levering van energie aan de aluinaarde fabriek

In de periode **1971-1980** stagneerde de economie, doordat het investeringsklimaat verslechterde, terwijl er enorm veel ontwikkelingsgeld beschikbaar werd gesteld tbv het West Suriname project. Voorts daalde de aluinaarde prijs.

In de periode **1981-1994** daalde reële exporten, aangezien er monetaire instabiliteit was; de parallelmarkt ontstond in dezelfde periode en er was een hoog financieringstekort.

In de periode **1995-2003** herstelde de economie en monetaire stabiliteit werd bereikt in 2003. Er was sprake van groei van het exportvolume, echter was die groei van begin 21 ste eeuw gelijk aan dat van 1970; derhalve zeggen we dat er per saldo geen groei was van de reële exporten.

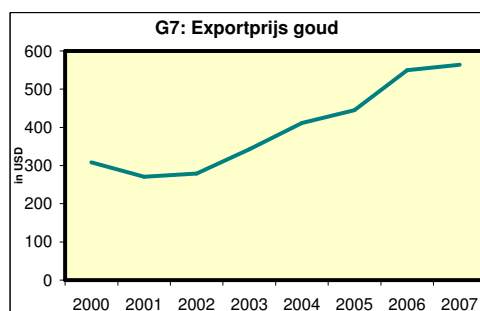
2004-2006

In de afgelopen twee jaren is de groei van de reële exporten het resultaat van de toename van het exportvolume van de mijnbouwsector; i.h.b. de goudsector. In deze periode werd er een goudmijn opgezet door Cambior. Hierdoor namen de goudexporten fors toe.

Verder weten we van de exportsectoren, dat de exportprijzen van de mijnbouwsector een gestadige groei doormaakten. Dit valt af te leiden uit Grafiek 5; de aluinaarde prijs steeg met 31 % in 2006. Voorzichtigheidshalve veronderstellen we echter dat deze zal afnemen met 11 % in 2007 tot het niveau van USD 270 per ton.

Grafiek 6 laat de ontwikkeling zien van de exportprijs van aardolie gedurende de periode 2000-2007. Volgens deze grafiek steeg de aardolie prijs met 19% in 2006, en we veronderstellen dat deze zal afnemen met 8 % in 2007.

Grafiek 7 laat de ontwikkeling zien van de exportprijs van goud gedurende de periode 2000-2007. Evenals de aluinaarde en de aardolieprijs laat de goudprijs een stijging zien. In 2006 was deze stijging 19 % en het is te verwachten dat er in 2007 deze zal stijgen met slechts 2 %.

Verder veronderstellen we dat de internationale inflatie 2,5 % is. De exportprijzen van de overige exportproducten gaan met het niveau van de internationale inflatie mee. Hetzelfde geldt voor de investeringen. De lonen van de private sector volgen met een halfjaar vertraging de inflatie en de overheidslonen volgen de lonen van de bedrijven.

De uitgaven van de Overheid worden verondersteld reëel constant te zijn. Van de winsten van de bauxiet-maatschappijen gaat 32% naar de Overheid in de vorm van winstbelasting en de rest wordt getransfereerd naar het buitenland.

Er wordt expliciet verondersteld dat bij gunstige aluinaarde prijzen een deel van de winstbelasting gereserveerd en gestopt wordt in een Stabilisatiefonds. Dit fonds wordt voorlopig geparkeerd. De belastingopbrengsten groeien evenredig met de grondslag m.a.w. indien de grondslag stijgt alsgevolg van bv verhoogde belastbaar winstinkomen zullen de belastingopbrengsten, ondanks gelijkblijvende tarieven, toenemen.

Op basis van deze veronderstellingen kunnen we de volgende ontwikkelingen verwachten:

De belangrijkste ontwikkelingen in het basisscenario

We zien voor de periode 2006-2011 dat de groei van het uitvoervolume afneemt van 6 % in 2006 naar 0 % in 2011. Als gevolg daarvan daalt de reële groei van het BBP van 6 % in 2006 tot 0% in 2011. De groei van het investeringsvolume van bedrijven nam eveneens af van 2% in 2006 naar 0 % in 2011; het aantal arbeidsplaatsen van de bedrijven groeit niet, waardoor het werkloosheids-percentages toeneemt van 10 % tot 12 % (tegenover de groei van de bevolking staat maar een beperkte groei van de werkgelegenheid). De groei van de gezinsconsumptie daalt van 9% in 2006 naar 0% in 2011; derhalve daalt ook de groei van de importen van 5% in 2006 naar 0% in 2011 (zie tabel 1).

Kortom, als er na 2007 (net als in de totale periode 1970-2002) geen groei van de exporten is, zal er ook geen groei zijn van de investeringen en van de consumptie, dus ook geen reële groei van het totale BBP. Vanwege de bevolkingsgroei zal het BBP per hoofd reëel zelfs dalen.

Het financieringsoverschot van de overheid blijft stationair op 1 % van het BBP, terwijl de staatsschuld afneemt van 33 % naar 23 % van het BBP; De officiële deviezenreserve neemt toe van USD 357 mln in 2006 naar USD 1066 mln in 2011. De groei van de deviezenvoorraad is te danken aan de veronderstelling van de gunstige prijzen in de mijnbouwsector. Tegenover het stabilisatiefonds staat namelijk een groei van de deviezenvoorraad.

Tabel 1: Basisscenario								
KERNGEGEVENS		2006	2007	2008	2009	2010	2011	gem.
reële groei BBP via bestedingen	%	5	1	2	1	0	0	1
gezinsconsumptie (vol.)	%	9	3	1	1	0	0	1
overheidsconsumptie (vol.)	%	-13	0	0	0	0	0	0
investeringen van bedrijven (vol.)	%	2	2	1	1	0	0	1
uitvoer (vol.)	%	6	-1	4	0	0	0	1
arbeidsplaatsen bedrijven	%	6	3	2	2	1	0	1
financieringstekort in % BBP	Quote	-1	-1	-2	-1	-1	-1	-1
Staatsschuld in % BBP	Quote	33	32	29	27	25	23	27
werkloosheidspercentage	Quote	10	10	10	11	11	12	11
financieringstekort	mInSRD	-87	-66	-113	-62	-94	-92	-85
officiële deviezen voorraad in mln US\$	mInUS\$	357	451	619	757	908	1066	760

Al met al kunnen we stellen dat de toekomst van de economie bij het doortrekken van de export ontwikkelingen 1970-2002 er allesbehalve rooskleurig uit zal zien. Teneinde een verandering hierin te brengen, zal er wat gedaan moeten worden. In dat kader stellen wij een beleidspakket voor, welke in 2 stappen zal worden uitgevoerd.

De eerste stap is het startpakket t.bv de rijstsector (Winstgevendheid v/d rijstsector) en de tweede stap is een aanvulling op de eerste, maar heeft betrekking op de gehele economie met als target de 6 % groei van het reële BBP.

Winstgevendheid van de rijstsector en andere sectoren

De vraag zou gesteld kunnen worden waarom er gekozen is voor de rijstsector. Er is voor deze sector gekozen, omdat er redelijke informatie over deze sector beschikbaar is, waardoor er een rijstmodule is ontwikkeld. Een aantal van die beleidsmaatregelen heeft.nl ook een positieve impact op de overige sectoren, maar die effecten op die prijskostenquote kunnen pas berekend worden, indien er ook modules worden ontwikkeld voor de desbetreffende sectoren c.q. producten (Zie appendix voor meer uitleg over pkq).

Een verbetering van de prijskostenquotes is dus o.a.mogelijk door belastingverlaging. En die zijn uitgerekend op dit moment mogelijk!

De navolgende tabel geeft een samenvatting van de recente ontwikkelingen betreffende de grondstoffenprijzen en de overheidsfinancien.

Tabel 2

Exportprijs in US\$ en Staatsschuld Suriname in mln. SRD

						Raming	2006 tov
Exportprijs in US\$		2003	2004	2005	2006	2007	2003 in %
Aluinaarde	1000 ton	164	204	231	302	270	84
Olie	1000 barrels	28	30	39	47	43	68
Goud	000 troy ounce	343	412	445	550	564	60

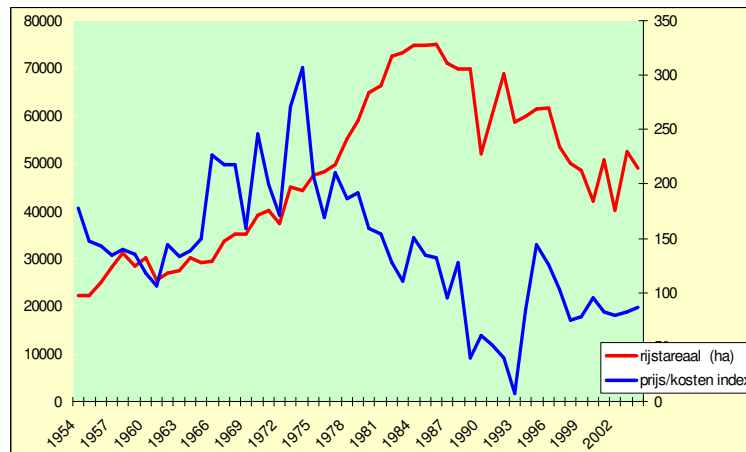
Toename Staatsschuld Suriname

						(*)
Toename in	Mln. SRD	218	407	280	-43	-130

*) 2007 Raming zonder verhoging uitgaven en zonder verlaging belastingtarieven
En nog zonder introductie van een stabilisatiefonds

Belangrijk bij het analyseren van de rijstsector is de prijskostenquote: $100 \times \text{afzetprijs} / \text{gedeelde door de kostprijs}$; dit is een kengetal dat aangeeft of het produceren van rijst rendabel is. Volgens deskundigen is deze grens vastgesteld op 120; dus als de afzetprijs 20 % hoger is dan de kostprijs, zal de productie toenemen. Grafiek 8 geeft aan dat er in het verleden wel mogelijk was om groei in de rijstsector te bewerkstelligen, aangezien de prijskostenquote meer was dan 120, terwijl de rijstproductie nu minder is. Om deze sector winstgevend te maken stellen we het volgend startpakket, waarin de volgende beleidsmaatregelen zijn vervat, voor:

G 8: prijskostenquote rijst

Startpakket (met rijst louter ald voorbeeld voor totaal)

De productiviteit per ha wordt jaarlijks verhoogd met 5% (2007-2010). Dit percentage is volgens deskundigen haalbaar. Aangezien enerzijds de kredietverlening duur is, anderzijds is de huidige macro-economische situatie vrij stabiel stellen we voor de rente jaarlijks te laten afnemen met 2 % (2007-2009). Vanwege het financieringstekort is er ruimte om belasting verlichtende maatregelen te treffen. In dat kader laten we de loonbelasting en de

omzetbelasting jaarlijks afnemen met respectievelijk SRD 12,5 mln (2007-2009) en SRD 50 mln (2008-2011). Voorts verbeteren we de arbeidsproductiviteit jaarlijks met 2% (2007-2011). En om de kosten te drukken matigen we de loonvoet van de bedrijven jaarlijks met 2 % (2007-2011). Dit is mogelijk, omdat de netto lonen, dankzij de belastingverlaging toenemen.

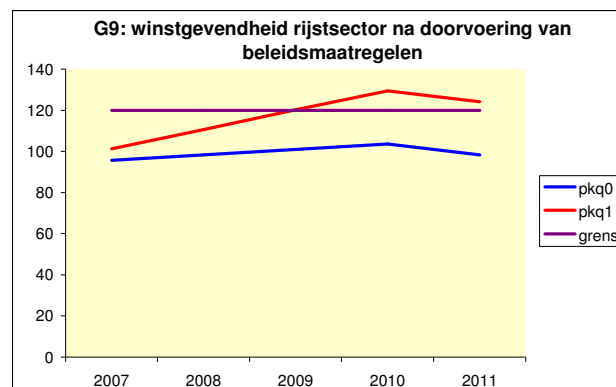
Effecten Startpakket rijstsector

Na doorvoering van het startpakket kunnen we de volgende resultaten verwachten: Als gevolg van de 5 % productiegroei per hectare neemt de prijskostenquote (pkq) jaarlijks toe met gemiddeld 15. De rentedaling betekent minder kosten, hetgeen resulteert in een toename van de pkq met gemiddeld 1. Hetzelfde geldt ook voor de belastingverlaging. Als gevolg daarvan worden de kosten minder, waardoor dit een positief impact heeft op de pkq; deze neemt toe met respectievelijk 0,2 en 1 door de verlaging van de loon- en omzetbelasting. Door de arbeidsproductiviteit te verhogen neemt de pkq toe met 1 en het impact van de loonmatiging op de pkq is 1. Dit brengt het totaal effect op +20 voor de prijskostenquote (zie

Tabel 3: Effecten startpakket op prijskostenquote

omschrijving	2008	2009	2010	2011	avg
1. 5% groei ton/ha	8	13	18	20	15
2. rente daling 2%	1	1	1	0.0	1
3. loonbelasting -SRD 12.5	0.1	0.2	0.2	0.3	0.2
4. omzetbelasting -SRD 50	1	1	1	0.2	1
5. arbeidsproductiviteit +2%	0.2	1	1	2	1
6. loonvoet bedrijven -2%	2	2	3	3	2
totaal	12	18	24	25	20

tabel 3).

Als we al deze effecten verwerken in de oorspronkelijke prijskosten quote (van het basisscenario) dan laat grafiek 9 zien dat de prijskostenquote zodanig stijgt dat het vanaf 2009 zelfs hoger is dan de norm van 120; dit betekent dat de rijstsector na doorvoering van dit pakket weer rendabel zal zijn.

Voor de andere exportproducten en diensten beschikken we niet over een aanvullende module. De belastingverlagingen, renteverlaging en

productiviteitsverhoging werkt uiteraard ook in andere exportsectoren door en geeft ook daar een verbetering van de prijskostenquotes. OP basis van besprekingen met sectorexperts proberen we een schatting te maken hoeveel productiegroei er in andere sectoren zou kunnen ontstaan bij uitvoering van het startpakket. Die exportgroei per product voeren we vervolgens in, in het model.

Vervolg pakket groeiscenario gebaseerd op een BBP groei van 6 % per jaar

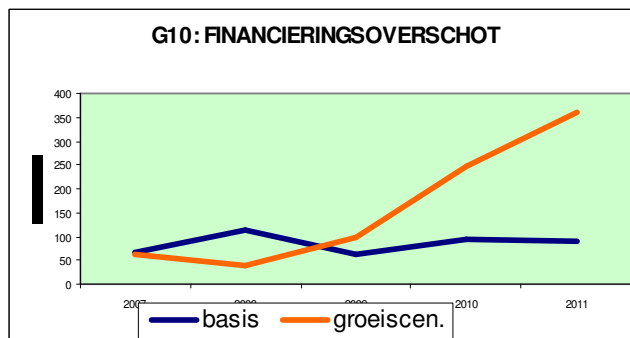
Zo zal we het exportvolume van olie met 35 % toenemen, aangezien er een uitbreiding gaat plaatsvinden van de raffinaderij in de periode 2009-2011, het goudexportvolume laten we toenemen met 10%, de exportvolumes van rijst, vis en hout laten we toenemen met respectievelijk 20%, 15% en 5 % gedurende de periode 2008-2011. Voor wat rijst betreft zijn die voorspellingen gebaseerd op informatie van sectordeskundigen. Bij vis en hout zijn de genoemde cijfers gebaseerd op de gedachte dat de productie weer in de richting van de vroegere, veel hogere niveaus zal gaan. De toerisme sector laten we ook jaarlijks toenemen met 20%, conform MOP doelstelling. Dat alles bij elkaar gestopt in het model blijkt nog geen 6% reële BBP groei op te leveren.

Teneinde die 6% groei te realiseren moet circa SRD 30 mln per jaar (2008-2011) geïnvesteerd worden om 200 eenheden van een nieuw product te produceren. De nieuwe producten, welke nog geïdentificeerd en geïntroduceerd moeten worden kunnen zowel diensten en/of goederen zijn. Verder mag dan worden verondersteld op basis van wat gangbaar is binnen de private sector, dat er 5 % extra investeringen gepleegd worden door de bedrijven.

Nadat deze veronderstellingen in het model zijn ingevoerd, blijkt dat er een financieringsoverschot is. Dat biedt ruimte aan de overheid, die op haar beurt ook aan de sociaal zwakkeren zal tegemoetkomen. Na realisatie van het groeibeleid zal er voor deze goep jaarlijks extra ruim SRD 135 mln uitgetrokken worden, hetgeen impliceert dat de overheidstransfers met dat bedrag zullen toenemen in de periode 2008-2011.

Resultaten groeiscenario

Uitgaande van de daarnet genoemde veronderstellingen zal de economie zich als volgt ontwikkelen: Het algemeen prijspeil blijft vrijwel op hetzelfde niveau. Vanwege de belasting verlichtende maatregelen en het stabiele prijsniveau stijgt de koopkracht van de loon- en steuntrekkers met gemiddeld 4 %. Hierdoor gaat men meer consumeren; de gezinsconsumptie neemt jaarlijks toe met gemiddeld 5 %. Het stabiele prijsniveau heeft ook een positief impact op de investeringen van de bedrijven, want deze stijgen jaarlijks met gemiddeld 8 %. Als resultaat van de toegenomen investeringen zien we dat de exporten ook toenemen, waardoor de winsten eveneens gaan stijgen. De overheidsinkomsten in de vorm van winstbelasting gaat toenemen, waardoor het financieringsoverschot van de overheid ook toeneemt met gemiddeld SRD 96 mln. Vanwege de toegenomen exporten treedt er ook een verbetering op de betalingsbalans, hierdoor neemt de deviezenreserve toe met gemiddeld USD 38 mln. Al deze ontwikkelingen resulteren in een gemiddelde extra groei van de economie met 6 % (zie tabel 4).

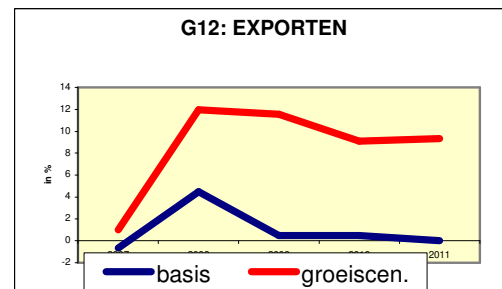
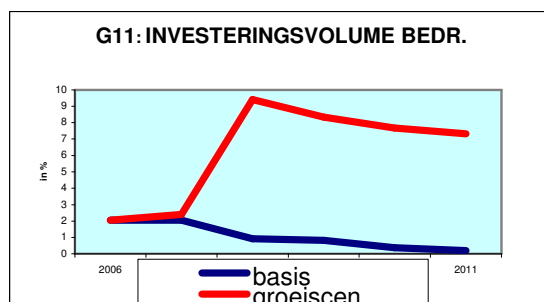

Tabel 4: Groeiscenario								
KERNGEGEVENS		2006	2007	2008	2009	2010	2011	gem.
Prijzen		Scenario in afwijking van basis scenario						
consumtieprijs	%	0	-1	-1	0	1	1	0
netto reële loon bedrijven	%	0	-2	0	0	1	1	1
reële groei BBP via bestedingen	%	0	1	6	7	6	6	6
bruto toegev.waarde bedr.(vol.)	%	0	1	7	8	6	7	7
gezinsconsumptie (vol.)	%	0	0	6	5	5	5	5
investerings van bedrijven (vol.)	%	0	0	8	8	7	7	8
uitvoer (vol.)	%	0	2	7	11	9	9	9
arbeidsplaatsen bedrijven	%	0	-2	2	5	5	4	4
financieringstekort in % BBP	Quote	0	0	1	0	-2	-3	-1
Staatsschuld in % BBP	Quote	0	0	0	-2	-5	-9	-4
werkloosheidspercentage	Quote	0	0	0	-1	-3	-4	-2
Koopkrachtmutatatie loon- en steuntrekker	Quote	0	-2	6	2	3	4	4
financieringstekort	mlnSR	0	4	72	-38	-152	-267	-96
officiële deviezen voorraad in mln US\$	mlnUS	0	10	4	19	43	85	38

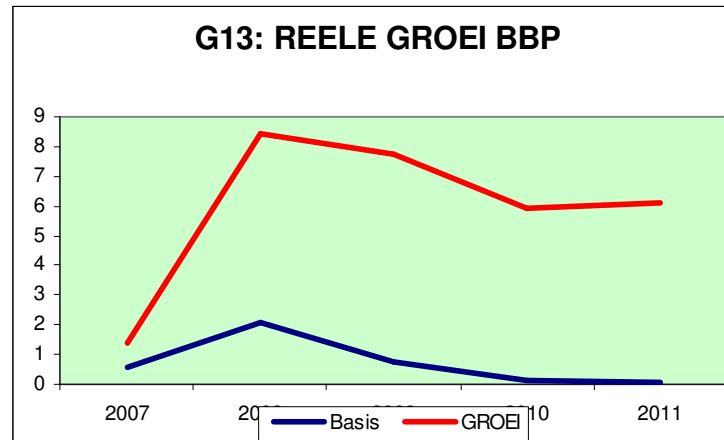
Samenvattend kan gesteld worden dat het financieringsoverschot na doorvoering van het groeipakket op een hoger niveau komt dan bij het basisscenario (zie grafiek 10).

De groei van het investeringsvolume van de bedrijven i.t.t het basisscenario daalt niet tot 0, maar laat juist een stijging zien tot zelfs 8 % in 2008 (zie grafiek 11).

Ook de groei van de reële exporten vertonen een stijging na doorvoering van het groeipakket. Handhaving van het nulscenario zou betekenen afname van de exporten tot 0 (zie grafiek 12).

Tot slot zien we dat bij het nulscenario de groei van de economie na 2008 een dalende trend vertoont, totdat deze niet meer groeit. Na doorvoering van het groeipakket groeit de economie met gemiddeld 6 % (zie grafiek 13).

Conclusie:

Er zijn voor de komende jaren diverse scenario's denkbaar:

- a) **Herhaling van de geschiedenis:** De huidige hoge inkomsten uit natuurlijke hulpbronnen worden gebruikt voor verhoging overheidsuitgaven. Als over enkele jaren de grondstoffen prijzen terug gaan naar normaal, moet de overheid bezuinigen. Dat is echter niet gemakkelijk, dus waarschijnlijk volgt er weer monetaire financiering en hyperinflatie.
- b) **Basis scenario met 0 groei export** (net als het gemiddelde van de jaren 1970-2002) plus invoering van een Stabilisatiefonds: De huidige hoge inkomsten uit natuurlijke hulpbronnen worden in een Stabilisatie fonds gestopt, en als in de toekomst de exportprijzen beneden het normale niveau komen, is er een financiële buffer. In dit scenario blijft er monetaire stabiliteit, wordt achteruitgang voorkomen, maar ontstaat er geen groei.
- c) **Groeiscenario**, waarbij de helft van de extra hoge inkomsten uit aluinaarde in een stabiliteitsfonds worden gestopt en de rest wordt gebruikt voor belasting vermindering. In dit scenario wordt de belasting verlaging zo ingesteld, dat het financieringstekort per jaar nagenoeg op nul uit komt (dus de staatsschuld nominaal gelijk blijft):

- a. De loonbelasting wordt in drie stappen in 2007, 2008, 2009 verlaagd, via verhoging van de belastingvrij voet. Door de verlaging van de loonbelasting stijgen de netto inkomens en kan er in 2007, 2008 en 2009 een loonmatiging van 2% per jaar worden verondersteld.
- b. Omzet belasting op binnenlands product wordt verlaagd.
- c. Winstbelasting op domestic private sector wordt verlaagd
- d. Rente zakt in 2007 tot en met 2009
- e. Hectare productiviteit in rijst wordt in 4 jaar hersteld op oude niveau (+5% per jaar)
- f. De arbeidsproductiviteit stijgt met 2% per jaar.

Door dit pakket maatregelen komt de prijskostenquote in de rijst weer boven de 120 (en we **vermoeden** hetzelfde in andere sectoren). Daardoor stijgt de export van alle producten (niet van aluinaarde).

Resultaat:

1. Financieringstekort nul, staatsschuld nominaal gelijk
2. Er zit vanaf 2008 95 mln SRD in Stabilisatiefonds. Dat kan worden gebruikt als buffer indien de aluinaarde prijs na 2011 zou zakken onder het normale niveau
3. BBP stijgt reeel met gemiddeld 6% per jaar (tegenover nul in basis scenario)

Houdbaarheid: ook als de huidige hoge inkomsten uit aluinaarde geleidelijk verdwijnen, hoeft de drastische verlaging van de belasting tarieven later niet te worden terug gedraaid omdat:

1. intussen de export is gegroeid en dat levert extra belasting opbrengsten op
2. door de belasting verlaging nemen de bestedigen toe en dat levert extra belasting inkomsten op

Voorbehoud: We weten nog niet precies hoe de groei van de export van de diverse producten zal zijn bij deze lastenverlichting. De SPS wil dit in de komende tijd in gesprek met product experts nader preciseren.

Appendix: Nadere uitleg van prijskostenquote

In het boek Macmic, (staat op www.stuseco.org) staat in hoofdstuk 3.5 "Investeringstheorie" in 6 bladzijden het begrip prijskostenquote uitgelegd. In hoofdlijn komt het hier op neer:

De prijskostenquote (pkq) is gelijk aan $100 \times$ de afzetprijs gedeeld door de kostprijs. Dus bij een pkq van 120 is er een winstmarge van 20%. Alleen als de pkq boven de 120 ligt is het voor ondernemers interessant om uit te breiden. Alleen dan namelijk kunnen ze uit de winst de kosten van hun investeringen en risico terug verdienen. Als de pkq tussen 100 en 120 ligt, dan is uitbreiding van de productie niet rendabel. Ligt de pkq beneden de 100 dan wordt er verlies geleden en zal de productie van dat product inkrimpen en op den duur zelfs verdwijnen.

De cruciale factor om duurzaam een hoger BBP te bereiken in Suriname is: Internationaal concurrerende kostprijzen in de Domestic Private Sector (DPS). Dus een kostprijs die onder de internationale afzetprijs ligt. Dat kan worden bereikt door:

- 1. lagere loonbelasting waardoor loonmatiging*
- 2. lagere omzet- en winstbelasting op DPS*
- 3. lagere rente last door monetaire stabiliteit*
- 4. hogere productiviteit door technologie, inspanning, efficiency. Dat kan door eigen inspanning DPS en betere efficiency bij de overheid (zonder verhoging van de overheidsuitgaven) met als resultaat goed opgeleide werkenden, goede infrastructuur etc.)*

Zie verder hoofdstuk 3.5 van het boek Macmic. In het Suryamodel hebben we dit tot heden alleen toegepast op rijst. Zie echter in het boek Macmic ook voor andere export in hoofdstuk 5.1 t/m 5.4. Dan wordt duidelijk dat de overheid door lagere belastingen en efficiëntere overheid met als resultaat hogere productiviteit, de voorwaarden voor groei kan scheppen.

BIJLAGE 2 BIJ DEEL 2, Suriname: hoe armoede in 2015 te halveren?

Inhoud:

1. Doel
2. Inleiding
3. Basisscenario in het Suryamodel en Suritax
4. Varianten:
 - A. Groeiscenario
 - B. AOV-uitkering geleidelijk aan verhogen in 2009-2015
 - C. Invoering minimumloon bedrijfsleven in 2015
 - D. De belastingvrije voet in 2009 verhogen, zodat op het niveau van de armoedegrens geen inkomstenbelasting wordt betaald

1. Doel

In deze notitie tasten we voor Suriname af hoe het aantal inkomenstrekkers onder de armoedegrens in 2015 kan worden gehalveerd. Daarbij maken we gebruik van het Suryamodel¹ en Suritax² van SPS en bouwen we voort op de exercities met groeiscenarios van de afgelopen drie jaar.

2. Inleiding

In deze notitie stellen we een pakket van maatregelen samen en berekenen we het effect van dit pakket op het aantal inkomenstrekkers onder de armoedegrens. Doel van het pakket is het in 2015 halveren van het aantal inkomenstrekkers dat in 2007 een netto inkomen heeft dat minder is dan de armoedegrens. Dit komt overeen met het eerste millennium ontwikkelingsdoel van de Verenigde Naties³.

In onze analyse gebruiken we het Suryamodel en de bijbehorende koopkrachtmodule Suritax. Door Suritax simultaan te laten draaien met het Suryamodel kunnen we het effect van een groeipakket in het Suryamodel op het aantal inkomenstrekkers onder de armoedegrens in Suritax berekenen. Vervolgens worden de bovengenoemde varianten doorgerekend.

Nadat we deze varianten apart hebben gedraaid stellen we een pakket samen van deze vier maatregelen om uiteindelijk te komen tot halvering van het aantal armen.

¹ Het Suryamodel is een rekenmodel, welke gehanteerd wordt door de Stichting Planbureau Suriname; dit model draait in Excel en staat als shareware op www.planbureau.net

² Suritax is een koopkrachtmodule bij het Suryamodel

³ Zie www.un.org/millenniumgoals Zie ook het rapport "Suriname, MDG baseline report, en de brochure over Suriname "Global Watch, volume 1, issue 2, winter 2006 www.mdg-globalwatch.org

3. Basisscenario in het Suryamodel en Suritax

Met het basisscenario wordt bedoeld de ontwikkeling van de economie bij voortzetting van het huidige beleid. Er wordt dus een raming gemaakt bij ongewijzigd overheidsbeleid (met de ongewijzigde belastingtarieven) en met een hoeveelheidsgroei van de diverse exportproducten en diensten gelijk aan nul procent. Verder is dit scenario gestoeld op de volgende assumpties:

- de afgelopen jaren was er geen reële groei van de exporten en wordt ervan uitgegaan dat bij voortzetting van het huidige beleid geen exportgroei zal plaatsvinden, **m.u.v. de mijnbouwsector en de sector toerisme**;
- de internationale inflatie is 2,5 %;
- de prijzen van de exportproducten volgen de internationale inflatie;
- de investeringen en de lonen van de bedrijven volgen de binnenlandse inflatie, terwijl de lonen van de Overheid die van de bedrijven met een half jaar vertraging volgen. De overheidsuitgaven zijn reëel constant en de belastingen groeien evenredig met de **grondslag**. Verondersteld wordt dat circa 32 % van de winst van de bauxietmaatschappijen naar de Overheid gaat en de rest naar het buitenland.

De kerngegevens van het basisscenario staan in tabel 3.1. De bovenste twaalf regels tot en met de totale AOV-uitkering zijn afkomstig uit Suritax en de overige regels zijn afkomstig uit het Suryamodel.

Als we kijken naar tabel 3.1 zien we dat onder het basisscenario het totaal aantal personen onder de armoedegrens toeneemt in de periode 2008-2015 van 109752 in 2008 naar 120789 in 2015. Het grootste deel van de armen valt onder de groep Overige (informele sector), namelijk 63954 of 14% in 2015.

In dit scenario bevinden zich nog steeds ambtenaren onder de armoedegrens, omdat in het model de armoedegrens voor de jaren 2009-2015 meegaat met de inflatieschatting voor die periode. Echter, de lonen bij de overheid volgen de loonvoetgroei van de bedrijven met een halfjaar vertraging. Van tevoren is niet bekend wat de loonsverhoging zal zijn. Bij de Overheid is het brutoloon wel boven de armoedegrens, maar valt het nettoloon er nog net onder. Bij indexering van het nettoloon zou blijken dat er dan geen ambtenaren meer onder de armoedegrens vallen.

De werkgelegenheid van de bedrijven en de Overheid verandert niet in de periode 2007-2015.

Door de constante groei van de natuurlijke aanwas met 1,7% in 2007-2015 neemt de bevolking tussen de 16 en 64 jaar toe, waardoor de werkloosheid stijgt.

De gemiddelde reële groei van het BBP in de periode 2007-2015 is 2%. Het volume van de gezinsconsumptie blijft nagenoeg gelijk na 2008 en van de overige bestedingen nagenoeg ongewijzigd.

Het financieringsoverschot verandert in een tekort in de periode 2011-2015.

Tabel 3.1: Output Basisscenario

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		102735	109752	109066	109694	111583	113796	115973	118344	120789
waarvan										
landsdienaren		3058	4395	3398	2407	2193	2123	2075	2028	1986
werknemers bedrijven		16862	19131	17698	17643	17848	18063	18266	18467	18660
alleen AOV		31445	32009	32582	33162	33752	34354	34940	35559	36189
Overigen		51370	54218	55388	56482	57790	59256	60692	62290	63954
Betaalde AOV-premie	mln SRD	93	105	118	127	134	139	145	151	157
Betaalde inkomstenbelasting	mln SRD	459	468	553	610	649	684	720	758	797
Totale AOV-uitkering	mln SRD	86	106	113	118	123	127	132	137	143
Loonvoet bedrijven	%	8	12	11	4	3	3	3	3	3
Consumptieprijis	%	6	20	5	2	2	2	2	2	2
Invoerprijsmutatie	%	6	23	4	2	2	2	2	2	2
Uitvoerprijsmutatie	%	10	6	0	0	0	0	0	0	0
Bevolking	*1000	504	513	522	531	540	550	559	569	579
Arbeitsplaatsen bedrijven	%	0	2	1	2	2	2	2	2	2
Werkloosheid	%	12	12	13	13	13	14	14	14	15
Uitvoer (vol.)	%	3	0	0	0	0	0	0	0	0
Investerings van bedrijven (vol.)	%	1	1	9	8	7	6	5	5	5
Gezinsconsumptie (vol.)	%	15	-5	2	2	1	1	1	1	1
Reele groei BBP via bestedingen	%	4	-1	2	2	2	2	2	2	1
Financieringstekort in % BBP	%	-6	-2	-1	0	0	0	1	1	2
Financieringstekort	mln SRD	-425	-159	-103	-31	7	42	82	129	184
Offic. deviezen in maanden invoer	maanden	6	6	7	7	7	7	7	7	6
Prijs/kostenquote rijst		110	158	157	161	165	170	174	179	184

Bron : Suritax 17 juli 2008, SPS

4. Varianten

Zoals in de introductie vermeld, is het doel van de varianten het aantal inkomenstrekkers onder de armoedegrens te halveren tegen het jaar 2015. In 2015 zijn er volgens het basisscenario 120789 arme inkomenstrekkers. Halvering van het aantal armen betekent dat we tegen het jaar 2015 het aantal armen met 60395 moeten verminderen. Om dit te bereiken draaien we de volgende vier varianten:

- A) Het groeiscenario
- B) AOV-uitkering geleidelijk aan verhogen van 2009-2015
- C) Invoering van een minimumloon in 2015
- D) De belastingvrije voet in 2009 verhogen, zodat op het niveau van de armoedegrens geen inkomstenbelasting wordt betaald.

A) Variant groeiscenario

Het **groeiscenario** is samengesteld op basis van de geplande en verwachte ontwikkelingen in de overheidssector en de exportsectoren en in overleg met sectorspecialisten.

Deze variant betreft dus de doorvoering van een beleidspakket van de Overheid en de mede daarop gebaseerde verwachtingen van onze exportsectoren ten aanzien van de hoeveelheid per exportproduct.

De assumpties van het groeiscenario zijn als volgt:

- toename van de investeringen van de Overheid met 50% in 2008;
- toename van de investeringen van bedrijven met 5% van 2008-2015;
- vermindering van de loonbelasting met SRD 90 miljoen in 2008;
- toename van de transfers van de Overheid (subsidies) naar gezinnen in 2009 met SRD 100 miljoen;
- toename van de trendmatige arbeidsproductiviteit met 2% van 2008-2015;
- toename van kapitaal uit het buitenland met SRD 100 miljoen van 2008-2015.

Voorts omvat dit scenario exportvolumegroei van:

- aardolie met 15% in 2008 en van 2009-2015 met 10%;
- goud met 5% van 2008-2015;
- rijst met 4% in 2008 en met 10% van 2009-2015;
- garnalen met 2% van 2009-2015;
- vis met 2% van 2008-2015;
- hout met 2% in 2008 en met 5% van 2009-2015;
- toerisme met 10% van 2008-2015.

Tabel 4.1: Output variant A

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		102735	110201	108875	108369	109055	109955	110734	111607	112438
waarvan										
landsdienaren		3058	4354	3574	2497	2174	1997	1866	1752	1639
werknemers bedrijven		16862	19387	18092	18082	18322	18583	18840	19100	19358
alleen AOV		31445	32009	32582	33162	33752	34354	34940	35559	36189
Overigen		51370	54452	54627	54628	54807	55022	55088	55196	55252
Betaalde AOV-premie	mln SRD	93	104	118	130	139	147	157	167	177
Betaalde inkomstenbelasting	mln SRD	459	462	553	625	682	738	799	865	937
Totale AOV-uitkering	mln SRD	86	106	114	119	124	130	135	141	147
Loonvoet bedrijven	%	8	11	12	6	4	4	4	4	4
Consumptieprij	%	6	20	6	3	3	3	3	3	3
Invoerprijsmutatie	%	6	23	4	2	2	2	2	2	2
Uitvoerprijsmutatie	%	10	6	0	0	0	0	0	0	0
Bevolking	*1000	504	513	522	531	540	550	559	569	579
Arbeitsplaatsen bedrijven	%	0	1	2	4	4	4	4	4	4
Werkloosheid	%	12	13	13	12	12	12	12	11	11
Uitvoer (vol.)	%	3	3	4	4	4	5	5	5	5
Investeringen van bedrijven (vol.)	%	1	6	15	13	12	11	11	10	10
Gezinsconsumptie (vol.)	%	15	-3	6	5	4	4	4	4	4
Reële groei BBP via bestedingen	%	4	3	6	6	5	5	5	5	5
Financieringstekort in % BBP	%	-6	-1	0	0	0	-1	-2	-2	-3
Financieringstekort	mln SRD	-425	-94	-22	-7	-43	-98	-169	-256	-361
Offic. deviezen in maanden invoer	maanden	6	6	7	7	8	8	8	8	8
Prijs/kostenquote rijst		110	159	158	161	165	170	175	179	184

Bron: Suritax 17 juli 2008, SPS

In het groeiscenario zien we dat het totaal **aantal armen onder de armoedegrens afneemt met 8351 in 2015** (zie tabel 4.2). Daar de **target 60395** is bedraagt de afname **slechts 13.8%**. In alle scenario's blijft het aantal ambtenaren gelijk. Evenals in het basisscenario blijft het nettoloon van de laagverdienende 10% van de ambtenaren nog net onder de armoedegrens. Vanaf 2009 neemt het aantal arbeidsplaatsen van bedrijven toe met 2%. De werkloosheid neemt af met gemiddeld 2%. De reële groei van het BBP neemt toe met gemiddeld 4%. Het volume van de gezinsconsumptie stijgt vanaf 2008, wat ook het geval is met het volume van de overige bestedingen. Het financieringstekort in het basisscenario verandert in het groeiscenario vanaf 2011 in een overschot en bedraagt SRD 545 miljoen in 2015.

Tabel 4.2: Output variant A in afwijking van basisscenario

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		0	449	-190	-1325	-2529	-3840	-5239	-6737	-8351
waarvan										
landsdienaren		0	-41	176	90	-19	-126	-209	-276	-346
werknemers bedrijven		0	256	395	439	474	520	573	633	698
alleen AOV		0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overigen		0	234	-761	-1854	-2983	-4234	-5604	-7094	-8702
Betaalde AOV-premie	mln SRD	0	-1	0	2	5	8	12	16	21
Betaalde inkomstenbelasting	mln SRD	0	-6	0	15	33	54	79	107	140
Totale AOV-uitkering	mln SRD	0	0	0	1	2	2	3	3	4
Loonvoet bedrijven	%	0	-1	1	1	1	1	1	2	2
Consumtieprijs	%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Invoerprijsmutatie	%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uitvoerprijsmutatie	%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bevolking	*1000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Arbeitsplaatsen bedrijven	%	0	0	2	2	2	2	2	2	2
Werkloosheid	%	0	0	0	-1	-1	-2	-2	-3	-3
Uitvoer (vol.)	%	0	4	4	4	4	5	5	5	5
Investerings van bedrijven (vol.)	%	0	5	6	6	6	5	5	5	5
Gezinsconsumptie (vol.)	%	0	2	4	3	3	3	3	3	3
Reeë groei BBP via bestedingen	%	0	3	4	3	4	4	4	4	4
Financieringstekort in % BBP	%	0	1	1	0	-1	-1	-3	-4	-5
Financieringstekort	mln SRD	0	64	81	23	-49	-140	-251	-384	-545
Offic. deviezen in maanden invoer	maanden	0	0	0	0	0	1	1	1	2
Prijs/kostenquote rijst		0	1	0	0	0	0	0	1	1

Bron: Suritax 17 juli 2008, SPS

B) Variant AOV: geleidelijk aan verhogen van 2009-2015

In het basisscenario vallen alle gepensioneerden met alleen een AOV-uitkering onder de armoedegrens. Voor 2009 is de AOV geschat op SRD 289 per maand en de armoedegrens op SRD 662 per maand. Om de groep boven de armoedegrens uit te laten komen kiezen we voor geleidelijke verhoging van de AOV vanaf 2009 met gemiddeld 15%. Vanaf 2013 ligt deze groep dan boven de armoedegrens.

In tabel 4.3 zien we dat het aantal AOV-ers met een inkomen onder de armoedegrens verdwijnt na 2013. Dit betekent een **vermindering van het aantal armen met 36189 in 2015, oftewel 59,9% van ons gestelde doel van 60395.**

Het verdubbelen van de AOV-uitkering kost SRD 129 miljoen in 2009. Van dit bedrag kan SRD 118 miljoen gefinancierd worden uit de premie-opbrengst. We zien overigens in tabel 4.3 dat de kosten van de AOV-verhoging oplopen tot en met 2015 oplopen. Dit wordt veroorzaakt door de bevolkingsgroei, waardoor het aantal gepensioneerden met alleen een AOV-uitkering toeneemt. In totaal kost het verdubbelen van deze uitkering SRD 277 miljoen extra in 2015. Zie de laatste regel in tabel 4.4.

Tabel 4.3: Output variant B

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		102735	109752	109066	109694	111583	113796	81033	82784	84600
waarvan										
landsdienaren		3058	4395	3398	2407	2193	2123	2075	2028	1986
werknemers bedrijven		16862	19131	17698	17643	17848	18063	18266	18467	18660
alleen AOV		31445	32009	32582	33162	33752	34354	0	0	0
Overigen		51370	54218	55388	56482	57790	59256	60692	62290	63954
Betaalde AOV-premie	mln SRD	93	105	118	127	134	139	145	151	157
Totale AOV- uitkering	mln SRD	86	106	129	160	193	237	288	352	370

Bron: Suritax 17 juli 2008, SPS

Tabel 4.4: Output variant B in afwijking van basisscenario

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		0	0	0	0	0	0	-34940	-35559	-36189
waarvan										
landsdienaren		0	0	0	0	0	0	0	0	0
werknemers bedrijven		0	0	0	0	0	0	0	0	0
alleen AOV		0	0	0	0	0	0	-34940	-35559	-36189
Overigen		0	0	0	0	0	0	0	0	0
Betaalde AOV-premie	mln SRD	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Totale AOV-uitkering	mln SRD	0	0	16	42	70	109	155	215	227

Bron: Suritax 17 juli 2008, SPS

C) Variant introductie minimumloon bedrijfsleven in 2015

In deze variant introduceren we een minimumloon voor het bedrijfsleven in het jaar 2015. De hoogte van het minimumloon wordt zodanig gekozen dat er geen armen meer zijn bij het bedrijfsleven. De armoedegrens in 2015 is SRD 707 per maand. Het minimumloon moet na aftrek van belastingen en premies gelijk zijn dan of hoger dan SRD 707 per maand. Door trial-and-error kunnen we nagaan hoe hoog het brutoloon moet zijn, zodat het nettoloon gelijk is aan dit bedrag. Het blijkt dan dat het brutoloon ongeveer gelijk moet zijn aan SRD 926 (nettoloon is dan SRD 707,32). We moeten het brutoloon van salarisklasse 1 tot en met 6 dus verhogen tot 926 SRD. We zien dan in Suritax dat er geen arme werknemers meer zijn bij het bedrijfsleven.

Maar bij introductie van een minimumloon verdwijnt een gedeelte van de werknemers bij bedrijven (dat voor de introductie minder verdient dan het minimumloon) naar de informele sector ("Overigen" in Suritax). Dit is het gevolg van een toename van de loonkosten voor de werkgever. We veronderstellen dat de helft van de werknemers in de salarisklassen 1 tot en met 6 verdwijnt naar de informele sector. Bij invoering in Suritax, blijkt het totaal aantal

werknemers van bedrijven gedaald te zijn van 65488,6 naar 55665,3. Dit is een afname van 9823,3 werknemers die zich verplaatsen naar de informele sector.

Voor de invoering van het minimumloon zijn er 76828,3 personen in de informele sector. Dit aantal moet na de invoering stijgen met 9823,3 personen. We laten de informele sector met dit aantal stijgen door alle salarisklassen met dezelfde factor te verhogen. Deze factor is gelijk aan: $1 + (9823,3/76828,3) = 1,1279$.

Het totaal aantal personen in de informele sector stijgt dan naar **86815.9** personen. Dit is een toename van 9823,3 personen = daling aantal werknemers bedrijven.

Als gevolg van de invoering van het minimumloon van SRD 926 per maand **daalt het aantal armen met 10480 personen, oftewel 17,4 % van de target** naar 110309 in 2015 (zie tabel 4.5 en 4.6 hieronder). Het aantal armen daalt met 10480 personen, omdat het aantal arme werknemers bij bedrijven met 18660 daalt en het aantal arme personen in de informele sector met 8180 stijgt.

Tabel 4.5: Output variant C

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		102735	109752	109066	109694	111583	113796	115973	118344	110309
waarvan										
landsdienaren		3058	4395	3398	2407	2193	2123	2075	2028	1986
werknemers bedrijven		16862	19131	17698	17643	17848	18063	18266	18467	0
alleen AOV		31445	32009	32582	33162	33752	34354	34940	35559	36189
Overigen		51370	54218	55388	56482	57790	59256	60692	62290	72134
Betaalde AOV-premie	mln SRD	93	105	118	127	134	139	145	151	160
Betaalde inkomstenbelasting	mln SRD	459	468	553	610	649	684	720	758	819
Totale AOV-uitkering	mln SRD	86	106	113	118	123	127	132	137	143

Bron: Suritax 17 juli 2008, SPS

Tabel 4.6: Output variant C in afwijking van basisscenario

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		0	0	0	0	0	0	0	0	-10480
waarvan										
landsdienaren		0	0	0	0	0	0	0	0	0
werknemers bedrijven		0	0	0	0	0	0	0	0	-18660
alleen AOV		0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overigen		0	0	0	0	0	0	0	0	8180
Betaalde AOV-premie	mln SRD	0	0	0	0	0	0	0	0	3
Betaalde inkomstenbelasting	mln SRD	0	0	0	0	0	0	0	0	22
Totale AOV-uitkering	mln SRD	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Bron: Suritax 17 juli '08, SPS

D) Variant verhoging van de belastingvrije voet in 2009

Op dit moment betalen de inkomsttrekkers onder de armoedegrens inkomstenbelasting over hun inkomen. In deze variant verhogen we de belastingvrije voet en de andere schijven in 2009, zodat vanaf dat jaar op het niveau van de armoedegrens geen inkomstenbelasting meer wordt betaald.

De belastingvrije voet is SRD 2646 per jaar = $2646/12 = \text{SRD } 220$ per maand. De armoedegrens in 2009 is gesteld op SRD 622 per maand. We moeten de belastingvrije voet zodanig verhogen dat degene die netto SRD 622 per maand of minder verdient, geen belasting betaalt. Hierbij dienen we er rekening mee te houden dat de belastingen worden geheven over het bruto inkomen (minus forfaitaire aftrek), wat dan de grondslag is van de belastingen. Dit is gemiddeld over alle groepen een factor 1,32 hoger dan het netto inkomen (berekend in Suritax voor het jaar 2008) We moeten de belastingvrije voet dus zodanig verhogen dat deze hoger uitkomt dan de armoedegrens. De nieuwe belastingvrije voet wordt dan $622 \times 1,32 = \text{SRD } 821,04$ per maand. Dat is $12 \times 821,04 = \text{SRD } 9853$ per jaar.

Door de verhoging van de belastingvrije voet daalt het aantal armen in 2015 tot 116725. Dit is een **daling van het aantal armen met 4046 in 2015 oftewel 6,7% van onze target**. Zie tabel 4.7 en 4.8. Door de verhoging daalt de belastingopbrengst structureel met gemiddeld SRD 69 miljoen per jaar.

Tabel 4.7: Output variant D

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		102735	109752	105030	105778	107668	109825	111948	114297	116725
waarvan										
landsdienaren		3058	4395	2550	1713	1571	1523	1490	1457	1426
werknemers bedrijven		16862	19131	15790	15716	15881	16054	16224	16414	16596
alleen AOV		31445	32009	32582	33162	33752	34354	34940	35559	36189
Overigen		51370	54218	54108	55187	56465	57895	59294	60867	62513
Betaalde inkomstenbelasting	mln SRD	459	468	490	545	581	615	650	685	723

Bron: Suritax17juli'08, SPS

Tabel 4.8: Output variant D in afwijking van basisscenario

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		0	0	-4036	-3916	-3915	-3971	-4025	-4047	-4064
waarvan										
landsdienaren		0	0	-848	-694	-623	-600	-585	-572	-560
werknemers bedrijven		0	0	-1907	-1927	-1967	-2010	-2042	-2052	-2063
alleen AOV		0	0	0	0	0	0	0	0	0
Overigen		0	0	-1280	-1295	-1325	-1361	-1398	-1423	-1441
Betaalde inkomstenbelasting	mln SRD	0	0	-63	-66	-67	-69	-71	-72	-74

Bron: Suritax17juli'08, SPS

Nadat we de varianten apart hebben gedraaid stellen we een **pakket** samen van deze vier maatregelen om uiteindelijk te komen tot halvering van het aantal armen. Het resultaat is hieronder weergegeven (zie tabellen 4.9 en 4.10).

Het pakket omvat resumerend de volgende varianten:

1. Het groeiscenario
2. AOV-uitkering geleidelijk aan verhogen van 2009-2015
3. Invoering van een minimumloon in 2015
4. De belastingvrije voet in 2009 verhogen, zodat op het niveau van de armoedegrens geen inkomstenbelasting wordt betaald

Tabel 4.9: Output Pakket

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		102735	110201	72219	71247	71376	71678	71883	72108	62037
waarvan										
landsdienaren		3058	4354	2712	1774	1558	1435	1323	1206	1102
werknemers bedrijven		16862	19387	16146	16096	16264	16479	16705	16921	0
alleen AOV		31445	32009	0	0	0	0	0	0	0
Overigen		51370	54452	53361	53378	53554	53764	53855	53980	60935
Betaalde AOV-premie	mln SRD	93	104	118	130	139	147	157	167	179
Betaalde inkomstenbelasting	mln SRD	459	462	490	559	613	667	725	789	879
Totale AOV-uitkering	mln SRD	86	106	248	259	271	282	295	307	321
Loonvoet bedrijven	%	8	11	12	6	4	4	4	4	4
Consumptieprijs	%	6	20	6	3	3	3	3	3	3
Invoerprijsmutatie	%	6	23	4	2	2	2	2	2	2
Uitvoerprijsmutatie	%	10	6	0	0	0	0	0	0	0
Bevolking	*1000	504	513	522	531	540	550	559	569	579
Arbeidsplaatsen bedrijven	%	0	1	2	4	4	4	4	4	4
Werkloosheid	%	12	13	13	12	12	12	12	11	11
Uitvoer (vol.)	%	3	3	4	4	4	5	5	5	5
Investerings van bedrijven (vol.)	%	1	6	15	13	12	11	11	10	10
Gezinsconsumptie (vol.)	%	15	-3	6	5	4	4	4	4	4
Reele groei BBP via bestedingen	%	4	3	6	6	5	5	5	5	5
Financieringstekort in % BBP	%	-6	-1	0	0	0	-1	-2	-2	-3
Financieringstekort	mln SRD	-425	-94	-22	-7	-43	-98	-169	-256	-361
Offic. deviezen in maanden invoer	maanden	6	6	7	7	8	8	8	8	8
Prijs/kostenquote rijst		110	159	158	161	165	170	175	179	184

Bron: Suritax 17 juli 2008, SPS

Tabel 4.10: Output Pakket in afwijking van basisscenario

	Eenheid	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Tot. aant. pers. onder arm.grens		0	449	-36847	-38447	-40207	-42118	-44091	-46236	-58752
waarvan										
landsdienaren		0	-41	-687	-633	-635	-688	-752	-822	-884
werknemers bedrijven		0	256	-1552	-1547	-1584	-1585	-1561	-1545	-18660
alleen AOV		0	0	-32582	-33162	-33752	-34354	-34940	-35559	-36189
Overigen		0	234	-2027	-3104	-4236	-5491	-6837	-8310	-3020
Betaalde AOV-premie	mln SRD	0	-1	0	2	5	8	12	16	23
Betaalde inkomstenbelasting	mln SRD	0	-6	-63	-51	-36	-17	5	31	82
Totale AOV-uitkering	mln SRD	0	0	134	141	148	155	162	170	178
Loonvoet bedrijven	%	0	-1	1	1	1	1	1	2	2
Consumptieprij	%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Invoerprijsmutatie	%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Uitvoerprijsmutatie	%	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Bevolking	*1000	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Arbeitsplaatsen bedrijven	%	0	0	2	2	2	2	2	2	2
Werkloosheid	%	0	0	0	-1	-1	-2	-2	-3	-3
Uitvoer (vol.)	%	0	4	4	4	4	5	5	5	5
Investerings van bedrijven (vol.)	%	0	5	6	6	6	5	5	5	5
Gezinsconsumptie (vol.)	%	0	2	4	3	3	3	3	3	3
Reële groei BBP via bestedingen	%	0	3	4	3	4	4	4	4	4
Financieringstekort in % BBP	%	0	1	1	0	-1	-1	-3	-4	-5
Financieringstekort	mln SRD	0	64	81	23	-49	-140	-251	-384	-545
Offic. deviezen in maanden invoer	maanden	0	0	0	0	0	1	1	1	2
Prijs/kostenquote rijst		0	1	0	0	0	0	0	1	1

Bron: Suritax 17 juli 2008, SPS

Het doel was **het aantal armen te laten afnemen met 60395 in 2015**. We zien dat het pakket leidt tot **vermindering van het aantal armen met 58752**. Dus is de doelstelling voor ongeveer **97% bereikt**. Het aantal armen in 2015 is met het pakket 62037 in plaats van de 110201 in 2008.

Door het groeiscenario neemt de reële groei van het BBP toe met gemiddeld 4% en het financieringstekort van de Overheid verandert in een financieringsoverschot vanaf 2011 tot een bedrag van SRD 545 miljoen in 2015. Dit geschiedt ondanks de AOV-verhoging vanaf 2009 en de verhoging van de belastingvrije voet in hetzelfde jaar. Het verdubbelen van de AOV-uitkering kost SRD 134 miljoen extra in 2009, met een jaarlijkse toename tot SRD 178 miljoen extra in 2015. Door de verhoging van de belastingvrije voet in 2009 daalt de belastingopbrengst met SRD 63 miljoen dat jaar. Deze afname gaat in mindere mate door tot 2012, waarna een toename volgt tot SRD 82 miljoen in 2015. Dit is het gevolg van de effecten van het groeiscenario.

Voor een uitgebreide beschrijving van het Suryamodel en Suritax zie de homepage van SPS: www.planbureau.net.

Enkele van de Bijlagen bij deel I

Hoe het effect van private sector ontwikkeling op de armoedevermindering te kwantificeren via de resultatenketen? Een benaderingswijze startend vanuit de impact.

4b. Achtergrond Macroabc model.

Heel in het kort want de theorie van resultatenketen en economische analyse wordt bekend verondersteld.

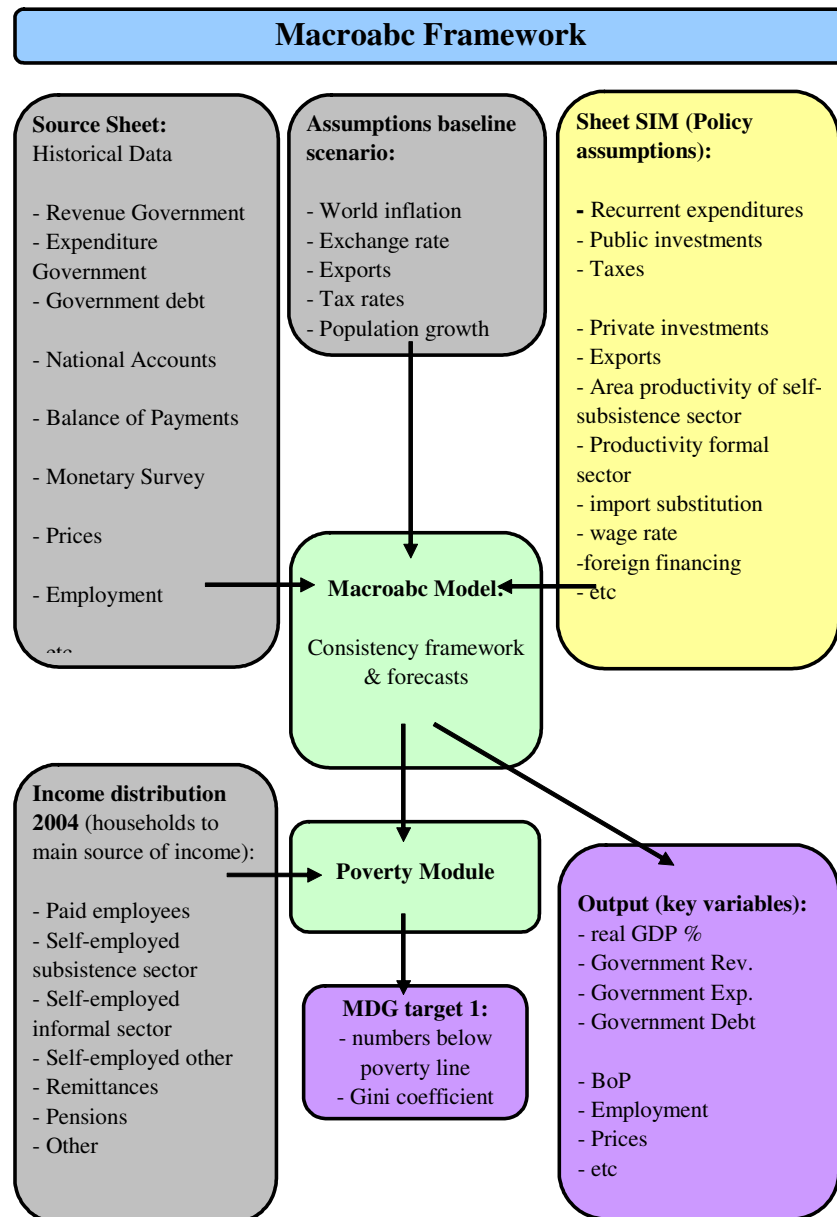
Voor de ex ante en ex post evaluaties en de monitoring wordt ook in ontwikkelingslanden steeds meer gebruik gemaakt van economische modellen zoals in Nederland op het Centraal Planbureau worden gebruikt. Dat komt omdat dankzij de PC en het krachtiger worden van Excel ook simultane modellen in een spreadsheet kunnen draaien. Verder komen er bij de Ministeries van Financiën en Economische zaken in ontwikkelingslanden steeds meer eigen economen werken. Het vraagstuk ‘‘ wat te doen om de armoede te bestrijden’’ wordt daarom steeds meer een vraag voor die landen zelf. Voor de inwoners van de donor landen is het antwoord op die vraag interessant, maar voor de economen in ontwikkelingslanden is deze vraag cruciaal.

Verder komt er steeds meer statistische informatie beschikbaar. Vrijwel alle landen hebben een Statistiekbureau dat Nationale Rekeningen opstelt en Huishoudonderzoek (Living Conditions Monitor Survey) houdt, een Centrale Bank die monetaire indicatoren opstelt en publiceert en Ministeries van Financiën die kwantitatieve informatie over overheidsinkomsten en uitgaven verstrekken. Macroabc gebruikt de reguliere macro tijdreeksen en de bijbehorende micro armoede module is gebaseerd op micro informatie uit een Huishoudonderzoek of census.

In plaats van een macroabc model zou men ook een Algemeen Evenwichts Model (AEM) kunnen gebruiken, maar die zijn lastiger te maken en eveneens lastig in gebruik. Bovendien is een macroabc model, anders dan een AEM, niet alleen geschikt voor impact evaluaties, maar ook voor het monitoren van de economische ontwikkeling en voor begrotingsvoorbereiding en fiscal policy simulation en historische analyse. Algemene evenwichtsmodellen zijn goed voor theoretisch gebruik op een Universiteit, en macroabc modellen zijn goed voor gebruik op een bureau voor economische beleidsanalyse (in Nederland heet dat CPB) in de praktijk. De Macroabc modellen kunnen ook in Excel draaien en in de praktijk van al 6 Partnerlanden is gebleken dat het werkt.

In de navolgende tabel wordt een overzicht gegeven van de statistische input en de beleidsinput die nodig is om het model te voeden en de uitkomsten die het op levert.

Tabel 2

Macroabc-NA.xls is as shareware on www.micromacroconsultants.com

Het is zelfs mogelijk om een macroabc model te bouwen puur op basis van informatie uit Internet. Het IMF vervaardigt voor de meeste landen eens per ongeveer twee jaar een landenrapport met Statistische Appendix. Dat bevat vrijwel alle informatie die nodig is om een Macroabc model te maken. Alleen informatie over de arbeidsmarkt is bij IMF schaars aanwezig, maar dan biedt een Huishoudonderzoek van het Statistiek Bureau veelal uitkomst.

MMC heeft bij wijze van experiment in en rond augustus 2006 voor eigen rekening en risico een Macroabc model inclusief koopkracht module gemaakt voor Namibië puur op basis van informatie op Internet. Dat model Macroabc-NA staat als shareware op www.micromacroconsultants.com (dat model is inmiddels gebruikt door a) National Plan Commission Namibië b) MDGn01 kwantificering, en c) het Ministerie van Financiën van Namibië gebruikte het bij de opstelling van Budget 2009).

Zie verder op www.micromacroconsultants.com shareware versies van macroabc modellen voor St. Maarten, Curaçao ook op (www.curacao-gov.an onder kopje ‘‘zaken en investeringen’’Curalyse), Suriname (zie op homepage Stichting planbureau Suriname www.planbureau.net en zie ook www.stuseco.org), Namibië en Macedonia. MMC heeft ook macro en micro databases en modellen ontwikkeld voor Ethiopië, Indonesië, Kenia en Zambia, maar die modellen zijn door de diverse Ministeries van Financiën (nog) niet als shareware op Internet beschikbaar gesteld. Zie voor uitgebreide uitleg in het Nederlands in het Curalyse model van Curaçao de sheets Manual en Theorie.

4.d. Grenzen aan voorspelkracht

Het is belangrijk de onzekerheid te onderstrepen bij dit soort berekeningen. De (toen net benoemde) onderdirecteur van het CPB, Dr. George Gelauff heeft in CPB Nieuwsbrief december 2006 de onzekerheid van de doorrekening van verkiezingsprogramma's weer benadrukt. Bij een scenario berekening voor een klein eiland is de onzekerheid om drie redenen nog hoger dan bij de genoemde CPB berekeningen:

- 1) door de kleine schaal werkt de wet van de grote aantallen er minder,
- 2) in de scenarioberekening worden ook zeer onzekere programma-effecten van overheidsuitgaven meegenomen die het CPB niet meeneemt, en
- 3) bij de scenarioberekening betreffende Sint Maarten en Curaçao stonden slechts een zeer beperkt aantal werkdagen ter beschikking.

Toch is een scenario berekening ook in dit geval zeer nuttig omdat deze illustreert hoe sociaal-economisch beleid via diverse kanalen effect uitoefent op cruciale doelvariabelen. Wanneer daarbij steeds wordt onderstreept dat de berekeningen ruwe indicaties betreffen worden misverstanden voorkomen.

Kortom, deze macro economische scenario berekeningen zijn een goed middel om de discussie over beleidspakketten handen en voeten te geven, maar niet geschikt als bewijsmateriaal: de uitkomsten zijn even onzeker als de veronderstellingen waarop ze gebaseerd zijn.

4g. In hoeverre zijn de effecten van private sector ontwikkeling beleid op het uiteindelijke doel te meten?

In deze notitie is aangetoond dat kwantificering van de effecten van PSD beleid op throughput, output (=input in model), outcome en impact voor verschillende landen is gedaan, waarbij er zowel evaluaties vooraf als achteraf zijn gedaan. Voor 6 van de 36 partner landen is er al een Macroabc database en model beschikbaar. De vertaalslag van output naar outcome en impact is daarmee handig te maken. De vertaalslag van input naar output kan er niet mee worden gemaakt, Daarvoor is inschakeling van bedrijfstak experts, in het bijzonder ondernemers, waaronder klein-landbouwers nodig.

Nu al is duidelijk dat er op gebied van output, outcome en impact al complete overzichten beschikbaar zijn in de databases van de macro modellen van 6 partnerlanden. Op basis van de Statistical Appendix in landenrapporten van IMF, aangevuld met overzichten uit Huishoudonderzoeken is voor de andere partner landen ook een dergelijk database te maken. Een volgende stap is het maken van de bijbehorende modellen voor alle partner landen. Want alleen met een model is het mogelijk een analyse te maken van het effect, het verschil in uitkomsten dankzij beleid. Hetzij door eerst in een evaluatie vooraf een vooruitberekening van de target te maken, die dan later kan worden vergeleken met de resultaten. Dan wel de feitelijke ontwikkelingen te vergelijken met de ontwikkeling die zou hebben plaats gevonden zonder ontwikkelingsbeleid.

Dergelijke databases & modellen zijn nuttig voor ex-ante evaluaties ten behoeve van de beleidsvoorbereiding van de ontwikkelingslanden zelf. Met de groei van het aantal economen in ontwikkelingslanden en de verbetering van de statistische methodes zullen er de komende jaren naar we hopen en verwachten het nodige gebeuren.

Op basis van het voorgaande is tabel 8 (zie volgende pagina) in principe te maken. Zo'n tabel kan helpen om een idee te krijgen wat het effect is van o.a. PSD beleid op de armoedebestrijding zou kunnen zijn geweest en hoe dat resultaat via outcome en output variabelen wordt bereikt.

Wat betreft de informatie in de kolommen onder "realisaties" in de tabel, kan in principe cijfermatige informatie betreffende de output, outcome en impact variabelen worden ontleend aan statistieken van de Statistiekbureaus van de partnerlanden, in het bijzonder de Nationale Rekeningen en huishoudonderzoeken, en voor de throughput variabelen kan worden geput uit de documentatie van de programma's per cluster en per land.

Voor kolommen "basis scenario" en "ontwikkelingsscenario" staan er cijfers beschikbaar als er tevoren een basis- en ontwikkelingsscenario is gekwantificeerd. (Als dat er niet is kan men

in principe het omgekeerde doen, namelijk berekenen wat er zou zijn gebeurd zonder ontwikkelingsbeleid. Een exercitie die overigens niet zo simpel is.

Tabel 8: Ontwikkeling van de kernindicatoren

Ontwikkeling van de kern indicatoren		periode t-3 tot t-1					periode t-3 tot t-1					periode t-3 tot t-1					periode t tot t +2				
		basis scenario					ontwik.scenario					realisaties					raming toekomst				
		1	2	3	..	..	1	2	3	..	..	1	2	3	..	..	1	2	3	..	..
throughput	<i>Operationele indicatoren:</i>																				
	enkele operationele indicatoren	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
output	<i>(som outputs van programma's is input in model)</i>																				
	ontwikkelingshulp in mln. Euro	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	ontwikkelingsuitgaven uit eigen bron	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	uitgelokte extra particuliere investeringen	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	waarvan FDI	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	extra groei export belangrijkste sector	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	extra groei overige export	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	arbeidsproductiviteit	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	arbeidsproductiviteit subsistence sector	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	rente	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	Indirecte belastingen	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	loonbelasting	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	landspecifieke output variabelen	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
outcome	<i>target variabelen:</i>																				
	extra reële BBP groei	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	idem per capita	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	extra export volume groei	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	extra groei werkgelegenheid in bedrijven	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	extra minder werklozen	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	financieringstekort	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	landspecifieke outcome variabele	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
impact	<i>target variabele MDGno.1:</i>																				
	extra personen boven armoedegrens	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		
	ongelijkheidscoefficient	x	x	x			x	x	x			x	x	x			x	x	x		

Laten we even aannemen dat zo'n tabel voor een bepaald land zou worden gemaakt. Welke complicaties mogen dan worden verwacht?

Men moet rekening houden met onnauwkeurigheid van dit soort berekeningen. Dat betekent dat er alleen bij significante verschillen tussen de waarden van de variabelen in het basis scenario en het ontwikkelingsscenario mag worden verwacht dat er een effect kan worden gemeten.

Omdat het uit Nederlandse middelen gefinancierde PSD beleid per land veelal relatief niet zo belangrijk is, zal het in het algemeen niet goed mogelijk zijn om het geïsoleerde effect ervan op de impact variabelen vast te stellen. te meten. (Wel zal het in principe mogelijk zijn, mits op programma niveau de effecten op de relevante output variabelen (de input in de modellen) gekwantificeerd is, de verwachte partiële effecten in beeld te brengen).

Verder is het zo dat Nederlandse hulp veelal een aanvulling is op eigen inspanningen van het partnerland. Het ligt dan voor de hand om onder het ontwikkelingsscenario het totaal van de

inspanningen van alle donoren en van het Partnerland zelf in beeld te brengen. Zo'n evaluatie is een zaak voor het Partnerland. Economen in het Partnerland zelf kunnen zo'n tabel maken, als ze kennis hebben van het macroabc model met de micro poverty module die nodig zijn om die tabel te maken.

Als er eenmaal een macroabc model inclusief poverty module beschikbaar is voor een Partnerland, is de stap van de relevante output (waar we hier onder verstaan de input die het model nodig heeft) naar outcome en impact geautomatiseerd, dus te maken. Men kan zich dan vervolgens concentreren op de vraag hoe het effect van de programma's al dan niet via throughput indicatoren op de relevante output te kwantificeren.

Als men het uiteindelijke effect op outcome en impact wil meten, dan dient in de hier voorgestelde benaderingswijze een vertaalslag te worden gemaakt van de directe indicatoren op de relevante output variabelen (de beleidsinput in het model). Enkele voorbeelden:

1. Van de programma's in de financiële sector willen we weten wat het effect is op:
 - de hoogte van de rente voor investeerders (bijvoorbeeld: bij voortgaande monetaire stabiliteit mede dankzij garantieschuld kwijtschelden door Nederland zakt de rente in Suriname. Mede daardoor is de rijstsector weer rendabel geworden)
 - de mate waarin door betere kredietmogelijkheden extra particuliere investeringen in de exportsector worden uitgelokt, idem in importvervanging
2. Van de infrastructuur programma's willen we het effect weten op:
 - de extra arbeidsproductiviteit (Voorbeeld: door betere wegen van bedrijf naar markt stijgt in de productie per werkende en daalt de kostprijs)
 - de mate waarin extra particuliere investeringen in de exportsector worden uitgelokt, idem in importvervanging (Voorbeeld: door het aanleggen van een Mega pier werd het cruise toerisme voor Curaçao behouden en groeide zelfs)
3. Van de programma's onder "Wet- en regelgeving" willen we het effect op:
 - arbeidsproductiviteit (voorbeelden: ondernemers hoeven niet meer zo lang te wachten op een vergunning)
 - de mate waarin extra particuliere investeringen worden uitgelokt (voorbeeld rechtszekerheid als er een goed kadaster is)
4. Van de programma's ter bevordering van marktwerking willen we het effect weten op:
 - arbeidsproductiviteit (voorbeeld door betere marktwerking wordt overtollige arbeid weggesneden)
 - de mate waarin extra particuliere investeringen worden uitgelokt (voorbeelden: door verlaging invoerrechten op producten uit ontwikkelingslanden verbetert de winstgevendheid; door minder subsidies kan de overheid de belastingen verlagen waardoor de concurrentiepositie van het bedrijfsleven verbetert).
5. Van de programma's ter bevordering van kennis en vaardigheden willen we weten wat het effect van de programma's is op:
 - arbeidsproductiviteit (voorbeeld: dankzij meer scholing; dankzij innovaties)

- mate van bemiddelbaarheid werklozen (dankzij training en bewustwordingscursussen)

Kortom het lijkt nodig twee soorten expertise te combineren: 1) de praktische kennis van de specialisten in het veld (van de private sector, in het bijzonder de kleine boertjes) en overheden in ontwikkelingslanden betreffende de vertaalslag van programma's naar relevante output, en 2) de praktische kennis van onderzoekers (zoals bijvoorbeeld door MMC opgeleide economen in die landen) betreffende de vertaalslag van output naar outcome & impact.

4h. Beperkingen:

Het Nederlandse budget voor private sector ontwikkeling (PSD) bedraagt slechts 339 mln Euro in 2006 voor het totaal van de Partner landen. Dat is wel een erg klein bedrag gelet op de doelstelling van halvering van de armoede. Gelet op de onnauwkeurigheid van de statistieken en berekeningen is het dan niet goed mogelijk om het *partiële* effect van PSD programma per land op de impact ex post nauwkeurig te meten. Mede omdat het PSD programma veelal een aanvulling op eigen inspanningen van de overheid van het Partner land is, zal de toedeling van vermindering van armoede niet goed kunnen worden uitgesplitst in bijdrage Nederland, andere donoren en Partner land. (Wel kan in principe ook bij kleine bedragen het impact effect in een evaluatie vooraf worden gekwantificeerd. Ook bij kleine bedragen kan de *relatieve* efficiëntie/effectiviteit/relevantie groot zijn).

Soms is het (nog) niet goed mogelijk om een variabele te kwantificeren, maar dan is een voorlopige oplossing mogelijk. Voorbeeld: Op Curaçao is er de laatste jaren een zeer succesvol beleid gevoerd om het toerisme te bevorderen en de werkloosheid daalt nu en de armoede is al verminderd. Maar veel werklozen zijn qua attitude en geïnteresseerdheid nog niet bemiddelbaar. Dat kan worden verbeterd door gerichte cursussen, waarin o.a. wordt uitgelegd dat vriendelijk zijn tegen toeristen door hen zeer op prijs wordt gesteld, terwijl het niets kost. Met behulp van het model kan worden uitgerekend wat het effect zou zijn als deel X van de werklozen bemiddelbaar zou worden. Die X is een van de impact relevante output indicatoren. We weten wel wat het oplevert, maar (nog) niet hoeveel het kost om een onbemiddelbare werkloze bemiddelbaar te maken. In het nieuwste ontwikkelingsplan van Curaçao is daarom een stelpost voor opgenomen voor de kosten en X als target. Hier is de omgekeerde weg gevolgd: in eerste ronde is berekend hoeveel extra werkgelegenheidsgroei er te verwachten valt, en daarna is terug gerekend hoeveel werklozen er liever via training bemiddelbaar worden gemaakt in plaats van extra migranten uit de regio toe te laten. Die X is dus input in de modelberekeningen, maar in feite een target variabele. De geraamde daling van het aantal personen onder de armoedegrens in het ontwikkelingsplan zal slechts optreden als target X wordt gehaald. Die X is dus een grootheid die interessant is om te worden gemonitord, ook door de donor.

Verder gelden, er is al op gewezen, bij al deze berekeningen onnauwkeurigheidsmarges. De wetenschap is (nog) niet zover dat nauwkeurige berekeningen mogelijk zijn. Dit soort evaluaties zal daarom niet kunnen leiden tot een voor iedereen overtuigend bewijs van het effect van hulp gericht op armoedebestrijding. Hun betekenis ligt in het beter begrijpen van het ontwikkelingsproces. En dan is er meer kans op een succesvol beleid. Analyses, zoals hier geschetst kunnen daaraan een kleine bijdrage leveren, die toch groot kan zijn in relatie tot de te leveren inspanning.

“Men hoeft niet te hopen om te ondernemen, men hoeft niet te vertrouwen om te volharden”, sprak Willem van Oranje, aan het begin van een oorlog die succesvol eindigde, maar pas na 80 jaar.